

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет Інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління фінансовою безпекою
(повна назва)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Пояснювальна записка

рівень вищої освіти другий (магістерський)

Оцінка рівня економічної безпеки підприємства
(тема)

Виконав:
студент 2 курсу, групи УФЕБМ-22-1

Шафроненко Є.О.
(прізвище, ініціали)

Спеціальності 073 Менеджмент
(код і повна назва спеціальності)

Тип програми освітньо-професійна

Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою
(повна назва освітньої програми)

Керівник проф. Романенков Ю.О.
(посада, прізвище, ініціали)

Допускається до захисту

Зав. кафедри

(підпис)

Полозова Т.В.
(прізвище, ініціали)

2024 р.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет Інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління фінансовою безпекою
(повна назва)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 073 Менеджмент
(код і повна назва)

Тип програми освітньо-професійна

Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою
(повна назва освітньої програми)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедри _____
(підпис)
« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

студентові Шафроненко Євгенію Олександровичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Оцінка рівня економічної безпеки підприємства

затверджена наказом по університету від 3 листопада 2023 року № 1292Ст
2. Термін подання студентом роботи до екзаменаційної комісії 13 січня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи науково-методична та науково-технічна література, дані інтернет-мережі, нормативно-правові акти, фінансова звітність підприємства

4. Перелік питань, що потрібно опрацювати в роботі
Вступ. 1. Методичні аспекти оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.
2. Аналіз діяльності та напрямів організації економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС».
3. Моделювання економічної безпеки підприємства. Висновки. Перелік джерел посилання.

5. Перелік графічного матеріалу із зазначенням креслеників, схем, плакатів, комп'ютерних ілюстрацій (п.5 включається до завдання за рішенням випускової кафедри) 1. Мета та задачі дослідження 2-4. Існуючі підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. 5-7. Аналіз діяльності та фінансових результатів ТОВ «АГРОСЕРВІС».
8. Постановка задачі моделювання оцінки економічної безпеки підприємства. 9-10. Економіко-математична модель оцінки рівня економічної безпеки підприємства. 11-12. Чисельне вирішення задачі. Аналіз отриманих результатів. Структурно-логічна схема результатів дослідження.

6. Консультанти розділів роботи (п.6 включається до завдання за наявності консультантів згідно з наказом, зазначеним у п.1)

Найменування розділу	Консультант (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	Позначка консультанта про виконання розділу	
		підпис	дата

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Методичні аспекти оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства	03.11. 2023-18.11. 2023	виконано
2	Аналіз діяльності та напрямів організації економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС»	19.11. 2023-02.12. 2023	виконано
3	Оцінка рівня економічної безпеки підприємства	03.12. 2023-19.12. 2023	виконано
4	Оформлення роботи	20.12. 2023-29.12. 2023	виконано
5	Перевірка роботи на плагіат	30.12. 2023-06.01. 2024	виконано
6	Рецензування роботи	07.01. 2024-09.01. 2024	виконано
7	Підготовка презентації та доповіді	10.01.2024-12.01. 2024	виконано
8	Подання роботи до екзаменаційної комісії	13.01.2024	виконано

Дата видачі завдання 03 листопада 2023 р.

Студент _____

(підпис)

Керівник роботи _____

(підпис)

проф. Романенков Ю.О.
(посада, прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 86 с., 11 табл.,
11 рис., 44 джерела, 1 додаток.

ОЦІНКА, ОРГАНІЗАЦІЯ, ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІДПРИЄМТСТВА, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ЗАГРОЗИ, ФІНАНСОВА
СТІЙКІСТЬ.

Об'єкт дослідження - діяльність аграрного підприємства щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Мета дослідження - теоретичне та економічне обґрунтування науково-методичного забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

Розглянуто теоретичні основи оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Проведений порівняльний аналіз критеріїв та показники оцінювання рівня економічної безпеки аграрного підприємства. Здійснено аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності ТОВ «АГРОСЕРВІС». Запропоновано економіко-математичну модель економічної безпеки підприємства в умовах їх інноваційного розвитку та способи зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства.

ABSTRACT

Master thesis: 86 p., 11 tables, 11 fig., 44 sources, 1 exhibit.

ASSESSMENT, ORGANIZATION, FINANCIAL ACTIVITY OF THE ENTERPRISE, ECONOMIC SECURITY, THREATS, FINANCIAL STABILITY.

The object of the study is the activity of an agricultural enterprise in order to ensure the economic security of the enterprise.

The purpose of the study is the theoretical and economic substantiation of scientific and methodological support for assessing the level of economic security of the enterprise.

The theoretical basis of assessing the level of economic security of the enterprise is considered in the work. A comparative analysis of criteria and indicators for assessing the level of economic security of an agricultural enterprise was carried out. An analysis of the main indicators of the financial and economic activity of "AGROSERVICE" LLC was carried out. An economic-mathematical model of the economic security of the enterprise in the conditions of their innovative development and methods of strengthening the financial and economic security of the enterprise are proposed.

ЗМІСТ

Скорочення та умовні позначки	7
Вступ.....	8
1 Методичні аспекти оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.....	10
1.1 Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства.....	11
1.2 Фінансовий стан як основа економічної безпеки підприємства.....	18
Висновки до розділу 1	30
2 Аналіз діяльності та напрямів організації економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС».....	32
2.1 Загальна характеристика підприємства.....	32
2.2 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства....	35
Висновки до розділу 2.....	56
3 Оцінка рівня економічної безпеки підприємства	58
3.1 Способи зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства.....	58
3.2 Моделювання системи економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС»	65
3.3 Економіко-математичне моделювання економічної безпеки підприємства в умовах їх інноваційного розвитку.....	71
3.4 Структурно-логічна схема результатів досліджень.....	78
Висновки до розділу 3.....	81
Висновки	83
Перелік джерел посилання	85
Додаток А Копії публікацій	89

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

I – оцінка рівня економічних показників;

Y_i - відповідна i -та група показників;

A_i^l - процес згортання показників в межах своїх груп;

l – нечіткий рівень відповідної групи показників, $l \in \{\text{«ДН»}; \text{«Н»}, \text{«СР»}; \text{«В»}\}$;

H – хитлива економічна безпека;

$СР$ – нормальна економічна безпека;

B – висока економічна безпека;

$ДВ$ – абсолютна економічна безпека;

N – кількість показників відповідної групи;

X – показники відповідної групи;

g – ваги показників відповідної групи;

Q - вихідна змінна (виробництво, кількість продукції);

$X_1 X_2, \dots, X_n$ - вхідні змінні (фактори виробництва, такі як праця, капітал, сировина і т. д.);

f - функція, яка визначає залежність між вхідними та вихідною змінною.

ВСТУП

Забезпечення економічної безпеки підприємств у сучасних умовах вимагає розробки ефективних організаційно-економічних механізмів. Економічна наука має на меті запобігти негативним зовнішнім та внутрішнім впливам на діяльність підприємства. Одним з ключових завдань є розробка загальних принципів і критеріїв для оцінки економічного стану господарюючих суб'єктів, що дозволить ідентифікувати та усувати можливі загрози та приймати стратегічні рішення для забезпечення стійкості підприємств.

Забезпечення високого рівня фінансової стійкості є невід'ємною частиною успішної фінансово-господарської діяльності підприємства і грає ключову роль у його інвестиційному розвитку та зростанні економічного потенціалу.

Вивчення проблем забезпечення економічної безпеки підприємств було об'єктом уваги численних авторів, таких як Бланк І.А., Ілляшенко С.М., Єрмошенко М.М., Мойсеєнко І.П., Марченко О.М., Зацеркляний М.М., Коваленко О.В., Рудніченко Є.М., Гавловська Н.І., та інші.

Проте, деякі аспекти цієї проблематики залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, питання щодо принципів побудови організаційно-економічних механізмів управління економічною безпекою підприємств залишаються предметом дискусій та подальших досліджень.

Ефективне управління ресурсами, які включають у себе фінансові, людські, матеріальні і інші види ресурсів, є важливою стратегією для забезпечення стійкості та успішності підприємства. Це включає в себе розумне використання фінансових ресурсів, контроль над витратами, розробку ефективних фінансових стратегій та планів, а також управління ризиками та інвестиційними проектами.

Моделювання системи економічної безпеки підприємства представляє собою складний та важливий процес. Для створення надійної системи економічної безпеки необхідно застосовувати комплексний та системний підхід. Цей підхід дозволяє враховувати всі аспекти діяльності підприємства, оцінювати перспективи його розвитку, розробляти ефективну тактику та стратегію, а також зменшити негативний вплив можливих загроз та небезпек.

Тому дослідження прикладних аспектів застосування механізмів управління економічною безпекою підприємства в конкретних галузях промисловості вельми важливе. Це дозволяє враховувати особливості та напрямки розвитку конкретної галузі, використовувати їх для створення ефективних стратегій та тактик управління, забезпечуючи тим самим стійкість та успішність підприємства в умовах сучасного господарського середовища.

Такий підхід допомагає підприємству втримати стабільність у фінансовій сфері, що є ключовим для подальшого розвитку та впевненості у майбутньому.

1 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства є важливим етапом у забезпеченні його стійкості та успішності на ринку. Цей процес включає в себе аналіз фінансових показників, ризиків та можливостей підприємства. Нижче наведені методичні аспекти, які можна враховувати при оцінці рівня фінансово-економічної безпеки підприємства:

- аналіз фінансових звітів. Вивчення звітності підприємства, зокрема Форма 1 (Баланс), Форма 2 - Звіт про прибутки і збитки, звіту про грошові потоки. Оцінка ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності;

- оцінка рентабельності. Аналіз прибутковості підприємства, включаючи чистий прибуток, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу та інші важливі показники;

- оцінка ліквідності. Вивчення здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання за короткостроковими зобов'язаннями;

- аналіз заборгованості. Вивчення заборгованості перед постачальниками та заборгованості покупців. Це дає уявлення про ефективність управління кредиторською та дебіторською заборгованістю;

- оцінка фінансового ризику. Аналіз фінансових ризиків, пов'язаних зі змінами валютних курсів, відсоткових ставок та інших факторів;

- аналіз інвестиційних можливостей. Вивчення можливостей для інвестування коштів у розвиток підприємства, включаючи нові проекти, технології та інші ресурси;

- оцінка корпоративного управління. Аналіз системи управління підприємством, включаючи розподіл влади, структуру власності та взаємодію з іншими учасниками;
- аналіз фінансового плану. Вивчення фінансових планів підприємства на майбутнє, включаючи прогнози продажів, витрат, прибутків та інших фінансових показників;
- оцінка відкритості для інвесторів. Аналіз доступності фінансової інформації для інвесторів та ступінь довіри з боку інвесторів;
- порівняльний аналіз: Порівняння фінансових показників підприємства з аналогічними показниками конкурентів у галузі;
- сценарний аналіз. Аналіз можливих сценаріїв розвитку подій та їх впливу на фінансову стійкість підприємства;
- врахування внутрішніх факторів. Аналіз внутрішніх факторів, таких як ефективність управління, якість продукції, репутація бренду та інші фактори, які можуть впливати на фінансову стійкість.

Ці методичні аспекти дозволяють здійснити комплексний аналіз фінансово-економічної стійкості підприємства та виявити його слабкі та сильні сторони для подальшого вдосконалення стратегій управління.

1.1 Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства базується на ряді теоретичних засад та підходів. Нижче наведено основні теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства:

Системний підхід. Управління фінансовою безпекою підприємства вимагає комплексного та системного підходу. Врахування взаємозв'язків між

різними аспектами фінансової діяльності підприємства дозволяє ефективно управляти ризиками та забезпечити стабільність.

Ризик-орієнтований підхід. Управління фінансовою безпекою повинно бути спрямоване на ідентифікацію, оцінку та управління ризиками. Акцент на ризик-орієнтованому підході дозволяє підприємствам ефективно виявляти та управляти фінансовими загрозами.

Адаптивність та гнучкість. Сучасні умови ринкової економіки диктують необхідність адаптації до змін. Підприємства повинні бути гнучкими та здатними швидко реагувати на зміни в економічному середовищі.

Інноваційний підхід. Використання інноваційних методів та технологій в управлінні фінансовою безпекою може сприяти вдосконаленню процесів та зменшенню ризиків.

Інтегрований підхід. Управління фінансово-економічною безпекою повинно бути інтегрованим з іншими аспектами управління підприємством, такими як стратегічне управління, управління ресурсами та оптимізація процесів.

Стратегічний підхід. Управління фінансовою безпекою повинно бути віддане взаємозв'язку зі стратегічними цілями підприємства. Розробка фінансових стратегій повинна відбуватися в контексті загальних стратегічних цілей.

Ефективність та результативність. Управління фінансовою безпекою повинно бути спрямоване на досягнення ефективності та результативності фінансової діяльності підприємства.

Інформаційний підхід. Забезпечення фінансової безпеки вимагає збору, обробки та аналізу великої кількості інформації. Інформаційні системи грають важливу роль у цьому процесі.

На основі аналізу літературних джерел з управління економічним розвитком було визначено, що реалізація кожного з вищезазначених підходів

не дає змоги комплексно оцінити рівень економічного розвитку на підприємстві. Це підвищує актуальність досліджень щодо розробки комплексного критерію економічного розвитку.

В таблиці 1.1 продемонстрований порівняльний аналіз використання інтегрованих підходів в управлінні економічним розвитком підприємства.

Таблиця 1.1 - Порівняльний аналіз використання інтегрованих підходів в управлінні економічним розвитком підприємства

Назва підходу	Переваги підходу	Недоліки підходу
1	2	3
Системний підхід	<ol style="list-style-type: none"> Цілі та критерії управління підпорядковуються загальній меті; Взаємозв'язок між елементами системи; Може застосовуватися на різних рівнях управління, при цьому на кожному рівні створюється своя цілісна система; Найбільшу користь приносить для слабоструктурованих проблем при пошуку варіантів їх вирішення. 	<ol style="list-style-type: none"> Вимоги до високої кваліфікації персоналу; Передбачає використання дорогих автоматизованих систем управління (АСУ, СППР) ; Підхід не використовує поділ задач на вході та виході системи на взаємопов'язані блоки
Програмно-цільовий підхід	<ol style="list-style-type: none"> Організаційна структура стає більш зрозумілою; Підхід цілеспрямовано мотивує робітників; Ефективність контролю (нагорода за результат, а не за саму діяльність). 	<ol style="list-style-type: none"> Проблеми із формуванням кількісно визначених цілей діяльності для кожного підлеглого. Вищим керівникам не завжди вигідно доводити цілі до кожного підлеглого. Короткострокові цілі при значному рівні бюрократії;
Ситуаційний підхід	<ol style="list-style-type: none"> Вимагає всебічного аналізу поточної ситуації та прийняття швидких рішень; Вимагає формулювання кнцепції розвитку підприємства; Потребує врахування конкретних обставин, що склалися на поточний момент; Знаходження оптимальних рішень у конкретних ситуаціях; Значна економія часу при прийнятті рішень на оперативному рівні. 	<ol style="list-style-type: none"> Орієнтований на стандартні процедури; Заважає стратегічному плануванню ; Проблеми з визначенням критеріїв оцінки ефективності управління через широкий спектр ситуацій, що негативно впливає на керованість процесу управління; Ситуація управляє процесом, а не процес ситуацією.

Продовження Таблиці 1.1

1	2	3
Функціональний підхід	<ol style="list-style-type: none"> 1. Управління відбувається у окремих підрозділах, кожен з яких несе відповідальність за виконання конкретного виду робіт; 2. Високий рівень професіоналізму працівників; 3. Найшвидша реакція на зміни умов господарювання; 4. розподіл функцій за підрозділами забезпечує сталий розвиток; 5. Зростання якості управління через високу кваліфікацію персоналу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обмежені зони відповідальності; 2. Надмірний рівень бюрократії (погоджень, контролю, делегування повноважень і т.д.); 3. Персонал зосереджений на процесі, а не на кінцевому результаті; 4. Потребує тривалих узгоджень між окремими підрозділами
Процесний підхід	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високий рівень якості управління; 2. Мінімізація функцій, що контролюються; 3. Поєднання централізованого та децентралізованого управління; 4. Збільшення ефективності при управлінні цілісним процесом; 5. Підхід дозволяє краще контролювати ресурси та тривалість виконання робіт; 6. Врахування динамічного характеру розвитку фірми; 7. Значне скорочення витрат та управління. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високий рівень фінансування при переході на управління за процесним підходом; 2. Труднощі сприйняття працівниками нового підходу до управління 3. Складність реалізації підходу; 4. Недостатність відображення взаємозв'язку між елементами управління; 5. Зниження можливості професійного зростання та звуження компетенції робітників

Ці теоретичні засади є важливими для впровадження ефективних стратегій та методів управління фінансовою безпекою підприємства. Врахування цих аспектів дозволяє підприємствам бути стійкими в умовах викликів та невизначеності сучасного бізнесу.

Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах фінансово-економічної кризи стає ключовим завданням. Щоб впоратися з цим завданням та забезпечити стійкість підприємства в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів, підприємства можуть вживати ряд заходів:

- внутрішні оцінки та аналізи: проведення внутрішніх аудитів та оцінок ефективності, виявлення слабких місць та резервів підприємства. Це дозволить ідентифікувати потенційні ризики та приймати своєчасні заходи;

- розвиток кризового управління: створення ефективної системи кризового управління, яка передбачає швидке реагування на виникнення проблем та розробку стратегій подолання кризових ситуацій;
- оптимізація бізнес-процесів: підприємства повинні переглянути свої бізнес-процеси та знайти способи оптимізації витрат, збільшення продуктивності та покращення якості продукції чи послуг;
- диверсифікація та розширення ринків: розширення ринків збуту та розробка нових продуктів чи послуг може зменшити ризики внаслідок зменшення попиту на конкретний продукт;
- управління заборгованістю: ефективне управління заборгованістю та кредитами може допомогти уникнути проблем з ліквідністю та забезпечити стабільність фінансів підприємства;
- інвестування в інновації: розвиток інноваційних продуктів та технологій може стати додатковим рушієм для розвитку підприємства та забезпечити конкурентні переваги;
- розвиток резервів: постійний розвиток кадрів, навичок та знань працівників, а також пошук нових можливостей у ринках та технологіях;
- співпраця з державою та фінансовими установами: залучення фінансової підтримки від держави або інших фінансових установ може допомогти у подоланні тимчасових труднощів та забезпечити стабільність фінансів підприємства.

Загалом, розуміння ризиків та своєчасне прийняття ефективних заходів можуть допомогти підприємствам впоратися з викликами, пов'язаними з економічними кризами, та забезпечити їхню економічну безпеку.

Швидкий розвиток економіки та ринкових відносин супроводжується інтенсивним формуванням нових вимог до сталого та ефективного функціонування компаній. На цій основі пропонується здійснювати управління економічним розвитком промислових підприємств на основі динамічного збалансованого підходу.

Динамічний баланс в управлінні економічним розвитком фірми є важливою концепцією, яка передбачає підтримку рівноваги між різними внутрішніми та зовнішніми факторами, що впливають на організацію. Цей підхід визнає динамічний характер бізнес-середовища та наголошує на адаптивності для сталого зростання.

У сфері економічного розвитку фірми стикаються з постійними змінами ринкових умов, технологічного прогресу та регуляторного середовища. Динамічний збалансований підхід пропонує проактивну позицію, заохочуючи фірми постійно оцінювати та коригувати свої стратегії відповідно до обставин, що змінюються (рисунок 1.1).

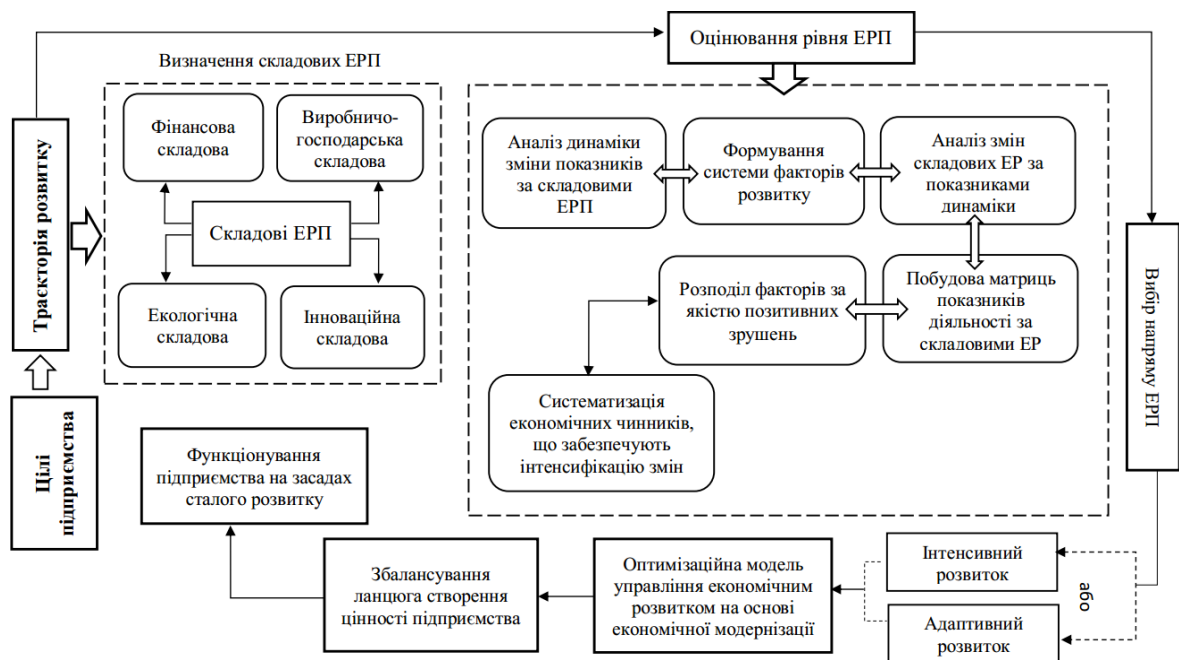

Рисунок 1.1 – Концептуальна схема динамічного збалансованого підходу до управління економічним розвитком підприємства

Процес управління економічним розвитком підприємства за таким збалансованим підходом ґрунтується на підтримці фірмою запланованого напрямку розвитку. Проте існують ситуації, коли потрібно змінити вектор розвитку підприємства для досягнення головної мети та забезпечення

довготривалого функціонування підприємства в умовах невизначеності та ризиків. Динамічний збалансований підхід забезпечує підтримку динамічної рівноваги, шляхом створення балансу у взаємодії окремих складових економічного розвитку на підприємстві.

Цей підхід передбачає активну реакцію на зміни, забезпечуючи стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Основні принципи та складові цього підходу включають наступне:

- аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Розуміння та аналіз причинно-наслідкових зв'язків між різними аспектами діяльності підприємства. Це включає в себе розгляд економічних, екологічних, соціальних, технологічних та інших факторів;

- балансування і взаємодія складових розвитку. Створення балансу між різними аспектами розвитку, такими як економічні показники, екологічна стійкість, соціальна відповідальність та інші. Взаємодія цих аспектів сприяє стійкості та забезпечує гармонійний розвиток;

- адаптивність і гнучкість. Підприємство повинно бути адаптивним до змін у зовнішньому середовищі. Гнучкість в реагуванні на нові умови та можливість швидко переключатися на нові напрямки розвитку важливі для успіху;

- стале оновлення та інновації. Впровадження нових технологій, інноваційних рішень та стале оновлення продукції та послуг є ключовими компонентами динамічного розвитку;

- стратегічне управління. Розробка та впровадження стратегій, які враховують довгострокові цілі підприємства та зміни в зовнішньому середовищі;

- соціальна відповідальність. Урахування соціальних та етичних аспектів у прийнятті рішень, взаємодія зі спільнотою та утримання позитивного впливу на суспільство;

– ефективне управління ризиками. Аналіз та управління ризиками, що можуть виникнути внаслідок змін у зовнішньому середовищі, технологічних змін або економічних коливань.

Динамічний збалансований підхід дозволяє підприємствам стати більш реагуючими та конкурентоспроможними в умовах постійних змін і викликів ринкового середовища.

1.2 Фінансовий стан як основа економічної безпеки підприємства

Фінансова безпека підприємств є однією з основних складових національної безпеки будь-якої країни, оскільки підприємства є платниками податків, які формують дохідну частину бюджету та створюють робочі місця. Від їх матеріального стану залежить рівень заробітної плати, купівельна спроможність населення, рівень безробіття та валовий внутрішній продукт. Крім того, підприємства забезпечують населення товарами, в тому числі першої необхідності. Тому необхідно постійно контролювати фінансовий стан підприємств, щоб уникнути фінансової кризи та подальшого банкрутства. Для проведення оцінки фінансової безпеки необхідно знати методи та показники оцінки, фактори, що впливають на фінансову безпеку, та рівні фінансової безпеки.

Основні аспекти теорії економічної та фінансової безпеки та фінансової безпеки займають центральне місце в наукових працях українських та зарубіжних науковців. Більшість авторів схильні вважати, фінансова безпека окремого підприємства подібна до фінансової безпеки держави, а значить, може оцінюватися за рахунок однакових підходів. Загалом, фінансову безпеку підприємства автори [1-7] представляють як певний механізм забезпечення стабільності фінансової системи фірми за рахунок

використання специфічних фінансових інструментів, а з другого - її ефективність за рахунок раціонального використання фінансових ресурсів.

Існує кілька підходів до розуміння сутності фінансової безпеки підприємства. Більшість науковців схиляються до ідентифікації фінансової безпеки держави, а потім екстраполяції її на мікрорівень. Вони вважають, що фінансову безпеку підприємств можна ідентифікувати як певний механізм, який забезпечує стабільність фінансової системи підприємства шляхом використання захисних фінансових інструментів з одного боку та альтернативно забезпечує її ефективність шляхом раціонального використання фінансових ресурсів.

В умовах економічної та політичної нестабільності, мінливості факторів мікро- та макросередовища, що впливають на діяльність підприємства, питання оцінки фінансової безпеки стає особливо актуальним. Оцінка фінансової безпеки дозволить підприємству мінімізувати загрози фінансової нестабільності та підвищити безпеку його існування.

Щодо підходів до визначення фінансової безпеки підприємства, то Ілляшенко С.М. визначає це поняття як кількісно та якісно визначений рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну можливість захисту його пріоритетних, збалансованих фінансових інтересів від визначених реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі фінансової політики підприємства [1].

К.С. Горячева, на основі аналізу сутності категорії «фінансова безпека підприємства», пропонує її визначати як фінансовий стан, який характеризується:

–збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій та послуг, які використовуються підприємством;

–стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз;

– здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань до статніми обсягами

фінансових ресурсів; почетверте, за безпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [2].

У цьому визначенні авторка базувалась на визначенні сутності економічної безпеки підприємства, на відміну від фінансової безпеки: перший термін набагато більше вживаний в економічній літературі, ніж другий. Також у [2] зроблений акцент на на такому компоненті фінансової безпеки як «здатність», оскільки він дійсно відповідає її внутрішній логіці.

І.А. Бланк розглядає фінансову безпеку підприємства як «...кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах...» [3].

Вищенаведені визначення досить повно відображають загальні характеристики фінансової безпеки, проте ототожнювати фінансову безпеку суб'єкта підприємництва з його фінансовим станом не є досить коректним, оскільки безпека означає певні потенційні можливості підприємства протидіяти зовнішньому та внутрішньому негативному впливу. Таким чином, базуючись на визначеннях науковців щодо фінансової безпеки можна виділити основні характеристики фінансової безпеки підприємств, до яких належать:

- забезпечує стійкий та рівноважний фінансовий стан;
- підтримує ефективність діяльності підприємства;
- надає можливість передбачити та ідентифікувати проблемні місця в діяльності компанії;
- протидіє кризам на підприємстві та запобігає банкрутству.

Саме стан фінансів підприємств зумовлює ефективність їх діяльності в ринковій економіці, що і призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки фірм [4].

Таким чином, фінансова безпека є однією з найважливіших складових системи економічної безпеки суб'єктів підприємництва, оскільки саме фінансова складова є основною в сучасній економіці, як на макро, так і на мікрорівні, саме через грошові потоки організації та їх управління здійснюється вплив на більшість економічної системи підприємства.

У сфері економічної безпеки підприємства відіграють ключову роль у національній і глобальній економіці. Економічна безпека та стабільність окремих підприємств разом формує загальний економічний ландшафт. Економічна стабільність на мікрорівні перетворюється на макроекономічну стійкість, сприяючи стабільності зайнятості та стійкому економічному зростанню.

Фінансова стабільність є основою будь-якого підприємства, що впливає на його здатність протистояти економічним потрясінням і долати невизначеності. Надійна фінансова безпека не тільки захищає компанії від нестабільності ринку, але й зміцнює довіру інвесторів, залучаючи капітал для розширення та інновацій.

Взаємодія між економічною та фінансовою безпекою очевидна в стратегіях управління ризиками. Підприємства використовують методи економічної кібернетики та операційних досліджень для виявлення, оцінки та пом'якшення ризиків. Теорія прийняття рішень допомагає лідерам робити обґрунтований вибір, який узгоджується з довгостроковими економічними цілями.

На підставі розглянутих визначень можна стверджувати, що в економічній літературі певний брак уваги до питань фінансової безпеки, Основною причиною цього є те, що деякі з аспектів економічної та фінансової безпеки розглядаються при розробці стратегії підприємства, у

стратегічному плануванні, в управлінні ризиками. Проте зростає актуальність розробки системного і комплексного підходу до проблеми оцінки фінансової безпеки для поєднання цих фрагментарних підходів до управління фінансовою безпекою у єдиний ефективний механізм.

Ватро також акцентувати увагу на питаннях безпеки на макрорівні – як Україна намагається діяти для забезпечення власної безпеки у сучасних умовах та на перспективу.

Згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України», національна безпека розглядається як «...захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам і запобігання їм...» [5]. Закон також визначає пріоритети у національній безпеці, принципи її забезпечення, виділяє основні загрози національній безпеці України.

Розроблена стратегія Національної безпеки України є довгостроковим документом планування у сфері безпеки та оборони України. Стратегія є основою для подальшого планування діяльності державних інституцій у сфері національної безпеки та оборони. Діюча Стратегія національної безпеки України названа «Безпека людини – безпека країни» була затверджена Указом Президента України у 2020 році. Відповідає за реалізацію стратегії Рада з національної безпеки та оборони (РНБО). Цілями стратегії національної безпеки України є [6]:

– мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України;

– утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО.

Необхідність забезпечення фінансової безпеки для підприємств пов'язана із необхідністю забезпечення стабільності функціонування та досягнення стратегічних цілей діяльності. Фінансова безпека компанії безпосередньо залежить від ефективності управління, якості прийняття управлінських рішень, ефективності ризик-менеджменту.

На рисунку 1.2 представлена орієнтовна послідовність забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства.

Рисунок 1.2 - Типова схема фінансової складової економічної безпеки підприємства

На основі розглянутих авторських визначень фінансової безпеки підприємств запропоновано власне трактування як здатності підприємства ефективно та стабільно здійснювати свою фінансову діяльність, використовуючи сукупність взаємопов'язаних аналітично-діагностичних, контрольних та інформаційних заходів, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити їх надходження на потрібному рівні та протидіяти впливу ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ.

На основі аналізу літературних джерел стосовно фінансової безпеки підприємства було визначено, що вона характеризується такими параметрами:

- забезпеченістю фінансовими ресурсами;
- стійкістю та стабільністю фінансового стану підприємства;
- збалансованістю щодо фінансових надходжень та витрат;
- ступенем ефективності фінансовоекономічної діяльності;
- рівнем фінансової дисципліни у взаємовідносинах з контрагентами, партнерами, власникам бізнесу;
- ефективністю управління внутрішніми і зовнішніми ризиками.

Фінансова стабільність і безпека є ключовими елементами стійкого успіху та зростання підприємств у динамічному бізнес-ландшафті. У цьому короткому описі досліджується важливість досягнення та підтримки фінансової стабільності, наголошується на її впливі на загальну стійкість бізнесу, довіру інвесторів і довгострокову життєздатність. Досягнення фінансової стабільності надає підприємствам стійкість, необхідну для того, щоб витримувати економічні спади та невизначеність. Надійна фінансова база дозволяє підприємствам справлятися з труднощами, забезпечуючи безперервність операцій і мінімізуючи вплив зовнішніх потрясінь.

Фінансова стабільність нерозривно пов'язана з довірою інвесторів. Підприємства з надійною фінансовою безпекою з більшою ймовірністю

приваблюють інвесторів, сприяючи притоку капіталу для розширення, інновацій та стратегічних ініціатив. Це, в свою чергу, сприяє довгостроковій стійкості підприємства. Крім того, фінансово надійне підприємство викликає довіру серед зацікавлених сторін, включаючи клієнтів, постачальників і співробітників. Довіра у фінансових питаннях покращує відносини та партнерство, створюючи позитивну репутацію, яка може надалі підтримувати розвиток бізнесу.

Також фінансова стабільність надає підприємствам гнучкість для вивчення нових можливостей і адаптації до мінливих ринкових умов. Ця адаптивність має вирішальне значення в бізнес-середовищі, яке швидко розвивається, де гнучкість і оперативність є ключовими для збереження конкурентоспроможності.

Фінансова стабільність дозволяє приймати обґрунтовані та стратегічні рішення. Підприємства можуть з упевненістю розподіляти ресурси, інвестувати в дослідження та розробки та здійснювати стратегічні ініціативи, знаючи, що вони мають фінансову підтримку для підтримки своїх починань.

Фінансова стабільність сприяє довгостроковій життєздатності підприємств. Це забезпечує міцну основу для сталого зростання, дозволяючи підприємствам протистояти ринковим коливанням і з часом ставати сильнішими.

Щоб досягти стану фінансової безпеки суб'єкту господарювання потрібно провести докладний аналіз причин фінансових проблем. Щоб зробити це, важливо знайти оптимальні інструменти для досягнення безпекового фінансового стану, постійно відслідковувати рівень фінансових показників підприємства. Через наявність циклічності у функціонуванні підприємства, менеджерам слід завчасно підготуватися до майбутніх викликів та задіяти елементи антикризового управління. У цьому в нагоді стане діагностика економічної і, зокрема, фінансової безпеки, яка здатна виявити потенціал підприємства у досягненні конкурентоспроможності, а

також оцінити наслідки та глибину фінансових проблем на підприємстві. Такі діагностичні процедури стають ефективним засобом обґрунтування необхідності застосування антикризових заходів і процедур, виявлення напрямів та резервів покращення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Питання оцінювання фінансового стану підприємства сьогодні широко висвітлюються в підручниках, наукових статтях і нормативних документах [3; 6]. Для забезпечення фінансової безпеки важливо наявність в компанії якісного фінансового менеджменту [1]. На основі аналізу літературних джерел з фінансового менеджменту виділено такі підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства:

- ресурсно-функціональний підхід, за яким оцінку пропонується здійснювати за кожною функціональною складовою фінансової безпеки, а потім визначити інтегральний показник експертним шляхом.

- підхід на основі розрахунку системи індикаторів (показників) безпеки, за яким фактичні значення показників фінансової безпеки порівнюються з пороговими або критичними їх значеннями:

- використання критерію «мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці» на основі експертної оцінки

- підхід, заснований на методах прогнозування банкрутства підприємства

- метод, що оцінює достатність оборотних коштів для здійснення виробничої діяльності.

Варто проаналізувати кожний підхід окремо.

Так, за ресурсно-функціональним підходом фінансова безпека може бути визначена на основі показників використання фінансових ресурсів за спеціальними критеріями (власні фінансові ресурси і позикові фінансові ресурси) або на основі ефективності виконання основних функцій управління фінансами, як то: забезпечення високої фінансової ефективності діяльності

підприємства, його фінансової усталеності та незалежності. При такому підході функціональну структуру фінансової безпеки визначають такі окремі складові як: грошово-кредитна, валютна, інвестиційна, бюджетна, банківська, фондова, страхова. Проте у цьому разі процес досягнення фінансової безпеки збігається фактично з усією діяльністю підприємства з управління та зводиться лише до оцінки використання ресурсів на підприємстві.

За індикаторного підходу критичними значеннями показників фінансової безпеки розуміють такі їх порогові величини, при перевищенні/зменшенні яких формуються негативні тенденції розвитку фінансової безпеки. Оптимальний рівень фінансової безпеки підприємства буде за умови, що усі показники фінансової безпеки знаходиться в межах допустимих значень, до того ж поліпшення рівня кожного з індикаторів не шкодить іншим.

Існує підхід, що базується на визначенні мінімуму сукупного збитку, що завдається безпеці. Проте такий показник має складнощі у розрахунку через відсутність потрібних для цього даних у формах звітності підприємств. Тобто, потрібно формування додаткової процедури обліку. Навіть при наявності такої процедури визначення мінімуму сукупного збитку потребує суб'єктивних експертних оцінок, які мають свої межі точності.

Аналіз доступності оборотних коштів є корисним для оперативного оцінювання фінансової стійкості підприємства. Він дозволяє визначити, наскільки легко підприємство може забезпечити свої короткострокові зобов'язання, зосереджуючись на грошових та легко конвертованих активах. Однак цей метод не охоплює всі аспекти фінансової діяльності, такі як довгострокова стійкість та стратегічні питання. Для більш глибокого розуміння фінансового стану підприємства, також важливо використовувати інші методи, такі як аналіз фінансових звітів, рентабельності та стратегічне планування [4].

Також можна оцінювати фінансову стійкість, використовуючи показники платоспроможності, ефективності господарської діяльності та ділової активності. Ці показники є відомими завдяки коефіцієнтному аналізу, який широко використовується при фінансовому аналізі. Цей підхід дозволяє долучити більше аспектів до оцінки фінансового стану підприємства, таких як його здатність виконувати фінансові зобов'язання, ефективність у веденні бізнесу та активність в діловому середовищі. Такий різноманітний підхід до фінансового аналізу може надати глибші інсайти щодо фінансової безпеки та управління ризиками на підприємстві. [1].

Важливою складовою фінансової безпеки підприємства є структура його корпоративних органів. В межах системи управління, що відповідає міжнародним стандартам, велика увага приділяється необхідності належної організації та чіткого визначення ієрархії відповідальності та повноважень, зокрема у справах безпеки. Це передбачає пряму відповідальність за фінансову безпеку з боку вищого керівництва, такого як керівник підприємства і фінансовий директор.

Організаційно ця система включає в себе всіх працівників підприємства, представляючи різні підрозділи та рівні управління. Взагалі, структура корпоративних органів, що забезпечують фінансову безпеку, охоплює стратегічний та оперативно-тактичний рівні, а також відповідні процедури та інструментарій на кожному з них.

Рада директорів виступає у провідній ролі в управлінні цією системою, як правило, що представляє інтереси власників і створена для гармонізації та підвищення ефективності взаємодії управлінських служб на різних рівнях.

Компетенція ради директорів у забезпеченні фінансової безпеки може бути умовно розділена на дві сфери:

а) Затвердження стратегії фінансової безпеки:

– розробка та затвердження стратегічних напрямків фінансової безпеки підприємства;

- визначення основних фінансових цілей та завдань;
- затвердження фінансових політик, включаючи управління ризиками, інвестиційні стратегії та політики ліквідності;
- моніторинг відповідності фінансової стратегії загальним стратегічним цілям підприємства.

б) Формування системи органів, що забезпечують фінансову безпеку:

- створення та призначення відповідальних органів, таких як фінансовий комітет чи аудиторський комітет;
- визначення повноважень та відповідальності фінансових служб та керівництва;
- забезпечення ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту фінансової діяльності;
- сприяння у формуванні етичних стандартів у фінансовій діяльності та встановленні відповідних процедур дотримання їх.

Разом із тим, рада директорів виступає ключовим органом у прийнятті стратегічних рішень, спрямованих на забезпечення стійкості та ефективності фінансового управління підприємства.

Система фінансового контролю, утворена ревізійною комісією, яку затвердила рада директорів, є постійно діючим органом, який відповідає перед нею. Додатково можуть бути створені комітети з внутрішнього аудиту та економічної безпеки. Ці органи виконують роль постійного фінансового контролю і сприяють забезпеченню фінансової безпеки підприємства.

Здійснення функцій забезпечення фінансової безпеки покладається на підзвітні служби, такі як фінансово-економічна, внутрішнього контролю, економічної безпеки та інші. Ці служби мають безпосередню відповідальність за реалізацію стратегічних рішень та контроль за фінансовою діяльністю.

Однак найбільш важливим органом, що забезпечує фінансову безпеку, є фінансово-економічний блок. Цей блок відповідає за формулювання єдиної

фінансової, кредитної та обліково-фінансової політики підприємства, що є визначальним елементом стратегічного управління фінансами та гарантує ефективність управлінських рішень в цій сфері.

Підготовка та підвищення кваліфікації персоналу, що відповідає за розробку та впровадження економічної, фінансової, податкової, грошово-кредитної політики підприємства, є ключовою умовою забезпечення фінансової безпеки. Цей персонал включає фінансових директорів (менеджерів), головних бухгалтерів, скарбників, внутрішніх аудиторів, ревізорів та інспекторів.

Вимоги до рівня і якості професійної підготовки цих спеціалістів значно зросли в останні роки, і це визначається як самими підприємствами, так і державою. Зокрема, необхідність високого рівня компетентності обумовлена збільшенням складності фінансово-економічних викликів та динамікою податкового законодавства.

Організація та функціонування цієї системи залежать від розмірів та складності корпоративної структури підприємства. Невеликі підприємства можуть використовувати більш прості схеми, процеси та процедури для досягнення своїх цілей у сфері фінансової безпеки. У той же час, великі корпорації можуть створювати розгалужені системи та комітети для забезпечення ефективного управління фінансовою стійкістю.

Висновки до розділу 1

Фінансова безпека є невід'ємною складовою економічної безпеки підприємства, що визначає його здатність забезпечити стабільність, високий рівень ліквідності та ефективність у реалізації своїх фінансових зобов'язань. Цей аспект діяльності підприємства спрямований не лише на уникнення

фінансових ризиків, але й на вироблення стратегічних рішень для виявлення та протидії можливим загрозам, які можуть виникнути як у його внутрішньому середовищі, так і зовнішньому ринковому контексті.

Забезпечення фінансової безпеки передбачає активну роль різних служб та керівництва, включаючи фінансових директорів, головних бухгалтерів, скарбників, внутрішніх аудиторів та інших ключових представників підприємства. Їхні функції включають розробку та впровадження стратегій економічної, фінансової, податкової, грошово-кредитної політики.

Оцінка фінансової безпеки включає різноманітні показники, які не лише кількісно вимірюють фінансову стійкість, але й визначають її якість та здатність підприємства до вибору та реалізації оптимальних фінансових стратегій.

Незважаючи на важливість фінансової безпеки, існують виклики, такі як недосконалість нормативно-правового регулювання фінансових ринків та особливості економічного середовища, що вимагають уваги та вдосконалення, особливо в умовах кризових ситуацій.

2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «АГРОСЕРВІС»

2.1 Загальна характеристика підприємства

ТОВ «АГРОСЕРВІС» є самостійним господарюючим суб'єктом, який має права юридичної особи та здійснює виробничу й комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку, заснованим рішенням засновника на його власності з правом найняття робочої сили.

У своїй діяльності товариство керується Конституцією України, Цивільним Кодексом України, Господарським Кодексом України, ЗУ «Про господарські товариства», іншими нормативними актами України, а також положеннями Статуту.

ТОВ «АГРОСЕРВІС» вирощує високоякісне насіння селекції інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва та впроваджує останні досягнення науки в галузі насінництва. На підприємстві представлені гібриди першого покоління кукурудзи і соняшнику, а також насіння зернових культур. Тут можна не тільки підібрати відповідне насіння гібридів під ґрунтові та кліматичні умови господарства, але й отримати кваліфіковану допомогу з питань захисту рослин, технології їх вирощування.

Види послуг:

- вирощування зернових культур;
- післяжнивна діяльність;
- вирощування однорічних і дворічних культур;
- допоміжна діяльність у рослинництві;
- обробка насіння для відтворення;
- оптова торгівля зерном, тютюном, насінням та кормами для тварин;
- інші види діяльності з прибирання.

Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРОСЕРВІС» має власне майно, правоздатність для набуття прав і виконання обов'язків, можливість вести судові справи, володіє власним балансом та рахунками в банках, а також користується фірмовою маркою та товарним знаком, які зареєстровані відповідно до законодавства. Управління підприємством здійснюється його засновником або уповноваженою особою. Рішення засновника є обов'язковими для виконання, за винятком випадків, коли вони суперечать чинному законодавству.

Майно підприємства формується шляхом внесків засновника, прибутків від виробничої та комерційної діяльності, а також інших надходжень та власності засновника. Компанія може користуватися земельними або майновими паями громадян, надавати та передавати майно іншим підприємствам, установам, організаціям та громадянам, а також здавати його в оренду чи тимчасове користування. Статутний фонд складає 1,640,703.92 грн і формується за рахунок разового внеску засновника в майно та кошти, які є його власністю.

У господарстві наявні власні оборотні та необоротні активи, і, крім того, компанія використовує в оренду основні засоби під час проведення посівної кампанії та жнив, а також складські приміщення.

Організаційна структура управління визначається як упорядкована система ланок управління та їх взаємозв'язків. В цій системі виділяють такі ключові поняття, як елементи (або ланки), зв'язки та рівні. Елементами організаційної структури є служби, групи та працівники, які виконують різноманітні функції. Між різними підрозділами існують різні види зв'язків, такі як горизонтальні, вертикальні, лінійні і функціональні.

Вертикальний поділ праці визначає зв'язки підпорядкування, які виникають у зв'язку з ієрархічною структурою управління. Ці зв'язки служать каналами для передачі розпорядчої та звітної інформації, сприяючи тим самим устанавленню стабільності в організації. Лінійні зв'язки

відображають рух управлінських рішень інформації між лінійними керівниками.

Поділ на підрозділи відбувається відповідно до цілей і стратегії організації, при цьому кожен підрозділ повинен мати чітко визначені завдання і функції.

Організаційна структура ТОВ «АГРОСЕРВІС» є доцільною для даного підприємства, де працівники займаються схожими видами діяльності, надаючи однотипні послуги та обслуговуючи один сегмент ринку. Перевагою цієї структури є можливість швидко приймати рішення, ефективно реагувати на зміни у зовнішньому оточенні та забезпечувати неформальний підхід до мотивації і контролю діяльності співробітників. Така структура задовольняє виконенню цілей та завдань, які стоять перед підприємством.

Робота на підприємстві розподілена між підрозділами з метою ефективного використання часу та трудових ресурсів. Кожному працівнику призначені конкретні завдання, які, при цілеспрямованому виконанні, сприяють конкурентоспроможному функціонуванню всього підприємства. Кожен працівник має свого безпосереднього керівника, від якого отримує завдання та поради, і відповідає перед ним за результати виконаної роботи.

Бухгалтерія складається з 4 осіб, включаючи головного бухгалтера. Обов'язки розподілені між бухгалтерами за різними напрямками, такими як облік матеріальних відділів, рослинництва, заробітної плати і загальний облік рахунків, яким займається головний бухгалтер.

На аграрних підприємствах стратегічне управління відіграє надзвичайно важливу роль. Ключовим аспектом його впровадження для цих підприємств є розробка бізнес-стратегій для подальшого функціонування. Ці стратегії можуть включати в себе розвиток, стабілізацію та скорочення, спрямовані на досягнення конкретних цілей і завдань.

Стратегічне бачення ТОВ «АГРОСЕРВІС» визначається шляхом ухвалення управлінських рішень, що ґрунтуються на оцінці різноманітних факторів, таких як ринкова ситуація, очікувана ефективність, вплив минулих стратегій, рівень ризику, вплив власників, внутрішнє та зовнішнє середовище, залежність від фактору часу та інші. Компанія прикладає максимум зусиль для збільшення обсягів виробництва та активно розвиває нові шляхи збуту продукції, спрямовані на стабілізацію зовнішнього середовища.

2.2 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства

Аналіз фінансової звітності надає можливість здійснювати обґрунтоване управлінське прийняття рішень щодо фінансового стану, результатів діяльності, привабливості для інвестицій, а також оцінки кредитного ризику. Цю інформацію використовують різні категорії користувачів, особливо зовнішні – акціонери, інвестори, постачальники, кредитори, а також державні органи, які відповідають за нагляд за фінансовою діяльністю.

Аналіз фінансового стану на основі фінансової звітності є важливою складовою для оцінки якості господарської діяльності підприємства. Дослідження фінансової звітності дозволяє оцінити платоспроможність та ліквідність підприємства, рівень фінансової стійкості та ділової активності, а також аналізувати обсяги та якість дебіторської та кредиторської заборгованості.

Базуючись на фінансовій звітності за період 2019-2022 років, можна визначити, що баланс підприємства ТОВ «АГРОСЕРВІС» в середньому складає 78,258,575 тис. грн. Основні засоби в цілому становлять 13,058,550

тис. грн., із них необоротні активи дорівнюють 42,176 тис. грн., а виробничі запаси становлять 23,594,225 тис. грн.

Дебіторська заборгованість підприємства на вивчений період складає 4,901,580 тис. грн.

Важливо зазначити, що при аналізі фінансового стану підприємства необхідно враховувати різницю між фінансовою діяльністю та фінансовим станом компанії.

Визначаючи терміни «фінансова діяльність» та «фінансовий стан», слід враховувати їх різні значення та ролі в контексті управління підприємством.

Фінансова діяльність є організацією рівномірного надходження, поповнення, руху і використання фінансових ресурсів відповідно до їх призначення. Це включає в себе планування і контроль за формуванням та використанням засобів.

Фінансовий стан є результатом фінансово-виробничої діяльності і визначається розміром і розміщенням засобів підприємства та джерелами їхнього формування. Він є показником загальної фінансової здатності підприємства та його платоспроможності.

Отже, фінансова діяльність описує процес управління фінансовими ресурсами, тоді як фінансовий стан відображає фінансовий результат і стабільність підприємства. Обидва аспекти важливі для ефективного функціонування підприємства та досягнення його стратегічних цілей [7].

Аналіз фінансового стану підприємства включає в себе ряд ключових завдань, спрямованих на отримання повноцінної інформації та розуміння його фінансової діяльності. Основні завдання аналізу фінансового стану включають:

- загальна оцінка фінансового стану. Оцінка фінансових показників для здобуття уявлення про загальний фінансовий стан підприємства;

- перевірка виконання зобов'язань. Перевірка та оцінка ступеня виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, кредиторами та іншими стейкхолдерами;
- використання засобів за цільовим призначенням. Аналіз використання фінансових ресурсів та їх забезпеченість за цільовим призначенням;
- перевірка ефективності кредитування. Оцінка використання права на кредитування, забезпеченості та ефективності використання кредитних ресурсів;
- виявлення можливостей поліпшення фінансового стану. Виявлення резервів та можливостей для поліпшення фінансового стану шляхом залучення нових джерел фінансування та прискорення оборотності оборотних засобів;
- розробка заходів для використання резервів. Розробка конкретних заходів і стратегій для використання виявлених резервів та контроль за їх реалізацією.

Аналіз фінансового стану є важливою складовою стратегічного управління підприємством, допомагає приймати обґрунтовані рішення та досягати стабільності та розвитку у довгостроковій перспективі.

Уміння читати й аналізувати баланс - означає знати зміст кожної його статті, способи її оцінки та взаємозв'язок з іншими статтями; характер можливих змін кожної статті і вплив їх на фінансовий стан підприємства.

Аналіз активів і пасивів балансу здійснюється за допомогою методів вертикального і горизонтального аналізу.

Горизонтальний аналіз балансу полягає в порівнянні кількості та структури показників балансу в різних періодах. Це дозволяє виявити динаміку та темпи змін в окремих показниках, що сприяє оцінці розвитку або ризиків. В основі цього аналізу лежить визначення базисних темпів росту

балансових статей чи статей звіту про прибутки і збитки. Цей аналіз називають також трендовим [8].

Методика горизонтального аналізу балансу включає порівняння кінцевих та попередніх значень для кожної статті та обчислення абсолютних і відносних змін. Основний акцент робиться на порівнянні валюти балансу за два або більше періоди. Зростання цієї валюти вказує на позитивні зміни в господарській діяльності. Важливо визначити, за рахунок яких розділів або статей відбулися ці зміни. Горизонтальний аналіз балансу агрофірми представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Горизонтальний аналіз активу балансу (%)

Статті активу балансу	2020	2021	2022
Необоротні активи			
Нематеріальні активи			
Основні засоби	1,83	2,13	2,35
Первісна вартість	2,53	3,45	4,30
Знос	0,77	1,31	1,95
Усього	2,50	2,76	3,22
Оборотні активи			
Запаси	2,55	4,68	3,90
З бюджетом	0,00	0,00	0,14
Дебіторська заборгованість за продукцію товари, роботи, послуги	0,20	0,95	1,03
Інша поточна дебіторська заборгованість	0,11	0,28	2,39
Гроші та їх еквіваленти	0,03	0,57	0,03
Інші оборотні активи	2,04	4,19	0,01
Усього	6,44	10,66	13,07
Необоротні активи, утримувані для продажу			
Баланс	8,93	13,42	16,29

Після проведення аналізу активів балансу, який відображений в таблиці 2.1, за базовий рік був обраний 2019 рік, і виявлені тенденції зростання як необоротних, так і оборотних активів. Основні запаси протягом розглянутого періоду збільшились у порівнянні з базовим роком на 9 645,6 тис. грн. Питома вага матеріально-виробничих запасів трошки збільшилась порівняно з базовим роком 2019 (13 018,5 тис. грн). У вивченому 2022 році дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги зросла на 3 318,5 тис. грн. Таким чином, щороку зростає заборгованість покупців та замовників за отримані від підприємства товари, продукцію, роботи та послуги. Інша поточна дебіторська заборгованість також зросла на 16 356,4 тис. грн. Горизонтальний аналіз пасиву балансу поданий в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Горизонтальний аналіз пасиву балансу (%)

Статті пасиву балансу	2020	2021	2022
Власний Капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,01	0,23	0,23
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	5,06	5,63	7,27
Усього	5,07	5,86	7,50
Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Усього	0,88	1,18	1,07
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями			
товари, роботи, послуги	1,35	2,38	2,56
розрахунками з бюджетом	0,01	0,02	0,02
розрахунки зі страховими	0,01	0,01	0,01
розрахунки з оплати праці	0,02	0,04	0,04
інші поточні зобов'язання	0,61	3,55	4,80
Усього	2,99	6,38	7,71
Баланс	8,93	13,42	16,29

За даними таблиці 2.2 за базовий рік прийнятий 2019 рік. Як вбачаємо, всі розглянуті статті балансу зросли в порівнянні з базовим роком. У середньому, перший розділ пасиву збільшився найбільше на 6,14, другий розділ в середньому збільшився на 1,04, а третій розділ, який включає поточні зобов'язання та забезпечення, збільшився в середньому на 5,70.

Власний капітал ТОВ «АГРОСЕРВІС» має найвищу частку в пасиві балансу, коливаючись від 44% до 57%. Ключовим показником є нерозподілений прибуток, що становить 49,5%. Реєстрований (пайовий) капітал складає всього 0,75%.

Поточні зобов'язання та забезпечення в середньому становлять 43,25%. Найбільш значущою складовою є поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка в середньому становить 19%. Інші зобов'язання в середньому складають 18,5%.

Проведемо горизонтальний аналіз фінансових результатів досліджуваного товариства в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Горизонтальний аналіз фінансових результатів (%)

Фінансові результати	2020	2021	2022
Чистий дохід від реалізації	6,65	9,04	10,44
Собівартість реалізованої продукції	4,01	5,81	6,49
Фінансовий результат від діяльності			
Інші фінансові доходи	0,05	0,10	0,89
Інші доходи	0,03	0,00	0,00
Інші витрати	0,34	0,37	0,35
Фінансовий результат до оподаткування			
Прибуток	2,24	2,80	1,64

За аналізований період чистий дохід від реалізації зростав щороку (при порівнянні базового року 2019 з 2022 роком чистий дохід збільшився на 30

857,8 тис. грн). Окрім того, важливо відзначити, що фінансовий результат від операційної діяльності протягом досліджуваного періоду подвоївся, досягнувши суму 36 858,8 тис. грн в грошовому еквіваленті.

Вертикальний аналіз базується на розкладі структури окремих показників. Під час проведення цього аналізу обчислюється питома вага окремих компонентів фінансових показників та їх вплив на загальний результат.

Вертикальний аналіз може включати такі види:

- структурний аналіз активів;
- структурний аналіз капіталу;
- структурний аналіз грошових потоків.

Отримані результати цього аналізу застосовуються для здійснення ефективної інвестиційної діяльності та раціонального використання грошових коштів підприємства.

При формулюванні висновків щодо виявленої структури активів та пасивів важливо враховувати сферу діяльності підприємства, його історію та вплив на нього учасників ринку. Наприклад, для промислових підприємств характерним є переважання необоротних активів у зв'язку з особливостями їх виробничої діяльності, тоді як у торговельних підприємств запаси товарів можуть складати значну частину активів.

Крім того, важливо враховувати показники майнового стану, зокрема ефективність використання активів та їх вплив на фінансові результати. Аналіз ситуації на ринку та взаємодія з учасниками ринку можуть також відігравати ключову роль у визначенні структури активів та пасивів підприємства.

Аналізуючи структуру активів товариства, можна визначити, що необоротні активи мають значну питому вагу. Основним показником в цьому контексті є основні засоби, які визначають основу довгострокових активів.

Щодо оборотних активів, їхню середню питому вагу визначено на рівні 10,6. Зазначено, що дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги складає найбільшу частину цього показника і в середньому становить 9%. Це може свідчити про значущий вплив дебіторської заборгованості на оборотні активи та можливий важливий елемент у фінансовій діяльності підприємства.

Таблиця 2.4 - Вертикальний аналіз активу балансу (%)

	2019	2020	2021	2022
Необоротні активи				
Нематеріальні активи				
Основні засоби	19	20	16	14
Первісна вартість	25	28	26	26
Знос	6	9	10	12
Усього	25	28	21	20
Оборотні активи				
Запаси	40	29	35	24
З бюджетом	0	0	0	1
Дебіторська заборгованість за продукцію товари, роботи, послуги	11	2	7	6
Інша поточна дебіторська заборгованість	2	1	2	15
Гроші та їх еквіваленти	1	0	4	0
Інші оборотні активи	21	23	31	0
Усього	75	72	79	80

Зрозуміло, що на промислових підприємствах основною частиною активів є необоротні активи, тоді як у торгівельних підприємствах цю роль відіграють запаси товарів. Щодо джерел фінансування, варто відзначити, що висока частка власного капіталу свідчить про активне використання

внутрішніх ресурсів підприємства. При стабільному функціонуванні ринку така структура капіталу може бути оптимальною. Однак, якщо є можливість розширення присутності на ринку, важливо розглядати можливості залучення додаткових позикових коштів для інтенсифікації власної діяльності. Вертикальний аналіз пасиву балансу наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Вертикальний аналіз пасиву балансу (%)

	2019	2020	2021	2022
Власний Капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	0	0	2	2
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	54	57	42	45
Усього	55	57	44	46
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	10	9	7
Поточні зобов'язання і забезпечення				
Поточна Кт заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями				
товари, роботи, послуги	27	15	18	16
розрахунками з бюджетом	0	0	0	0
розрахунки зі страховими	0	0	0	0
розрахунки з оплати праці	0	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	12	7	26	29
Усього	45	33	48	47

Аналіз структури пасиву балансу вказав на деякі ключові аспекти. Протягом періоду з 2019 по 2022 роки найбільша частка належить власному капіталу. Довгострокові зобов'язання і забезпечення з'явилися в 2019 році, коли їх раніше не було. За кожним роком після 2020 року частка

кредиторської заборгованості зменшувалась, що вказує на тенденцію до зменшення ймовірності банкрутства даного підприємства.

Побудова порівняльного аналітичного балансу на базі бухгалтерського балансу підприємства є ефективним методом для отримання докладної та комплексної інформації щодо фінансового стану та його динаміки. Цей аналітичний інструмент доповнює баланс показниками, що стосуються структури, руху та структурної динаміки вкладень і джерел засобів підприємства. Результатом є аналітична таблиця, яка надає повну картину змін в абсолютних і відносних величинах статей і груп балансу.

На рисунках 2.1 та 2.2 наведено порівняльний аналітичний баланс активу, пасиву та оборотних активів.

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	в абсолютних величинах (3—2)	у питомій вазі (5—4)	у % до величини на початок періоду (6 : 2) · 100	у % до зміни підсумку балансу (6 : 6) · 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Необоротні активи	19716,6	22982,1	20,57	19,76	3265,5	-0,81	16,562	15,973
II. Оборотні активи	76144,5	93323,1	79,43	80,24	17178,6	0,81	22,561	84,027
У тому числі:	33402,6	27881,9	34,84	23,97	-5520,7	-10,87	-16,528	-27,004
— запаси								
— дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6757,2	7360,7	7,05	6,33	603,5	-0,72	8,931	2,952
— інша поточна дебіторська заборгованість	2017,9	17057,8	2,11	14,67	15039,9	12,56	745,324	73,566
— інші оборотні активи	29915,5	83,6	31,21	0,07	-29831,9	-31,14	-99,721	-145,919
— грошові кошти та їх еквівалент	4051,3	211	4,23	0,18	-3840,3	-4,04	-94,792	-18,784
Баланс	95861,1	116 305,2	100,00	100,00	20444,1	—	21,327	100

Рисунок 2.1 - Актив порівняльного аналітичного балансу (тис. грн)

Порівняльний аналітичний баланс є потужним інструментом для аналізу статичної та динамічної фінансової ситуації підприємства. Він дозволяє

систематизувати та порівнювати ключові показники балансу за різні періоди, щоб виявити зміни в структурі та обсягах активів та пасивів.

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	в абсолютних величинах (3 — 2)	у питомій вазі (5 — 4)	у % до величини на початок періоду (6 : 2) · 100	у % до зміни підсумку балансу (6 : 6с) · 100
І	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Власний капітал	41820,9	53549,5	43,63	46,04	11728,6	2,42	28,045	57,369
II. Довгострокові зобов'язання	8449,5	7662	8,81	6,59	-787,5	-2,23	-9,320	-3,852
III. Поточні зобов'язання			47,56	47,37	9503	-0,19	20,844	46,483
У тому числі:	45590,7	55093,7						
Поточна КТ за: довгостроковими зобов'язаннями	2721,6	2074,4	2,84	1,78	-647,2	-1,06	-23,780	-3,166
товари, роботи...	16979,5	18262,3	17,71	15,70	1282,8	-2,01	7,555	6,275
розрахунками з бюджетом	163,5	125,6	0,17	0,11	-37,9	-0,06	-23,180	-0,185
розрахунки зі страхування	93,7	44,3	0,10	0,04	-49,4	-0,06	-52,721	-0,242
Розрахунки з оплати праці	291,5	173,1	0,30	0,15	-118,4	-0,16	-40,617	-0,579
Інші поточні зобов'язання	25340,9	34279,1	26,44	29,47	8938,2	3,04	35,272	43,720
Доходи майбутніх періодів	-	135,1	0,00	0,12	135,1	0,12	-	0,661
Баланс	95861,1	116305,2	100,00	100,00	20444,1	—	21,327	100

Рисунок 2.2 - Пасив порівняльного аналітичного балансу (тис. грн)

Висновки, які можна зробити під час аналізу структурної динаміки балансу, є ключовими для розуміння того, як підприємство змінює свій фінансовий стан і як розподіляє свої ресурси. На підставі даних на рисунках 2.1 та 2.2 можна зробити такі аналітичні висновки.

Проаналізуємо зміни у структурі та питомій вазі активів підприємства за звітний рік:

1. Загальний зріст майна. Майно підприємства зросло на 20,444.1 тис. грн. Це позначає загальне збільшення активів підприємства за відповідний період.

2. Необоротні активи. Збільшення необоротних активів на 3265,5 тис. грн. вказує на розширення основних активів, таких як будівлі, обладнання або інші довгострокові активи.

3. Оборотні активи. Загальне збільшення оборотних активів на 17178,6 тис. грн. свідчить про зростання короткострокових активів, таких як запаси, дебіторська заборгованість і грошові кошти.

4. Питома вага оборотних активів. Хоча оборотні активи зросли, питома вага цих активів у структурі майна збільшилася лише на 0,81%. Це може вказувати на те, що ріст оборотних активів відбувся меншими темпами порівняно з необоротними активами.

5. Зміни у складових оборотних активів. Зменшення питомої ваги запасів на 10,87% може свідчити про оптимізацію управління запасами. Зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 0,72% може свідчити про ефективнішу політику управління вимогами.

Узагальнюючи, підприємство має зростаючий актив, зокрема, збільшення необоротних активів і оборотних активів. Важливо продовжувати аналізувати питому вагу різних компонентів для більш глибокого розуміння динаміки фінансового стану.

Аналізуючи збільшення майна підприємства та його джерела, можна зробити наступні висновки:

1. Джерела власних коштів. Зростання майна підприємства на 20,444,1 тис. грн. було забезпечено збільшенням джерел власних коштів на 58,03%. Це свідчить про те, що значна частина збільшення майна підприємства вирішується за рахунок власних засобів.

2. Збільшення зобов'язань. Решта (41,97%) збільшення майна покривається збільшенням зобов'язань підприємства. Це може включати борги перед кредиторами, кредити чи інші види зовнішнього фінансування.

3. Частка оборотних активів. Важливим аспектом є збільшення частки оборотних активів на кінець періоду. Це може свідчити про більш активне управління оборотними активами та підвищену ліквідність підприємства.

4. Динаміка оборотних активів. Зміни у складових оборотних активів вказують на різноманіття фінансових рішень підприємства. Зменшення виробничих запасів може свідчити про оптимізацію управління запасами, а збільшення дебіторської заборгованості може бути пов'язане з більш гнучкими умовами оплати для клієнтів.

Ці висновки можуть слугувати підставою для подальшого аналізу та вдосконалення стратегії фінансового управління підприємства.

Аналізуючи фінансовий стан, необхідно визначити та проаналізувати ефективне використання майна. Для цього застосовується система показників ефективної діяльності, аналіз показників рентабельності організації.

В умовах ринкових відносин велика роль показників рентабельності продукції, що характеризують рівень прибутковості (збитковості) її виробництва. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства.

Вони характеризують відносну прибутковість підприємства, вимірювану у відсотках до витрат коштів чи капіталу з різних позицій.

Отже, рентабельність продажу стабільно спадає за чистим прибутком та операційним прибутком, зростає. Показники тільки у 2020 році зменшились.

Рентабельність активів стабільна за чистим прибутком зменшилась (0,02), а за операційним прибутком відхилення коливаються незначно. Тобто ТОВ «АГРОСЕРВІС» отримувала в 2020 році 9 гривень чистого прибутку на кожен вкладену гривню активів, а в 2021-2022 роках стала отримувати 7грн.

Факторами такого спаду є неоптимізована робота структури оборотних та необоротних активів. Й навіть збільшення чистого прибутку не покращує дану ситуацію на підприємстві.

	2019	2020	2021	2022
операційний прибуток	11 740тис.грн	18 839тис.грн	23 074тис.грн	28 189тис.грн
Чистий прибуток	32 381тис.грн	32 050тис.грн	45 276тис.грн	69 240тис.грн
Рентабельність продажу(виручка)				
за чистим прибутком	0,27	0,40	0,36	0,38
за операційним прибутком	0,74	0,68	0,70	0,93
Рентабельність активів				
за чистим прибутком		0,09	0,07	0,07
за операційним прибутком		0,159	0,142	0,163
Рентабельність Власний Капітал				
за чистим прибутком		0,67	0,59	0,59
за операційним прибутком		1,14	1,16	1,45
Рентабельність статутного фонду				
за чистим прибутком		368,39	52,62	42,29
Р осн. Фондів				
за операційним прибутком		3,17	3,20	4,33
Р обор. Активів				
за операційним прибутком		0,87	0,74	0,82

Рисунок 2.3 - Показники рентабельності

Прошу звернути увагу на рисунку 2.4. Рентабельність активів за операційним й чистим прибутками.

Розглянемо ефективність використання основних виробничих фондів та оцінити їх вплив на кінцеві результати виробництва, адже результати залежать від характеру руху цих фондів як авансованої вартості в умовах конкретного підприємства, а також від їх фізичного стану.

Для оцінки ефективності використання основних виробничих фондів та їх впливу на кінцеві результати виробництва можна провести аналіз кількох ключових показників та використати методи більш глибокого аналізу.

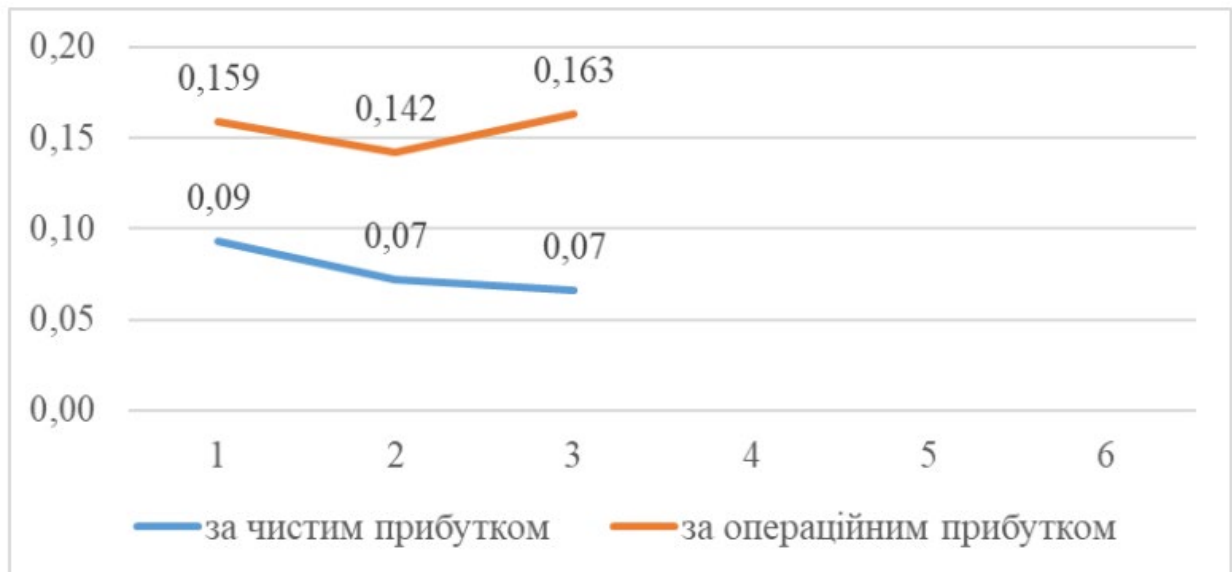

Рисунок 2.4 – Рентабельність активів

Коефіцієнт зносу є важливим показником, який вказує на темп старіння та фізичного зносу основних виробничих фондів підприємства. Його зростання може свідчити про те, що обладнання та майно підприємства витрачаються та старіють. Зменшення цього показника може вказувати на проведення ремонтів, модернізацію або оновлення обладнання.

За даними таблиці 2.6 коефіцієнт зносу збільшується, якщо за базу возьмемо 2019 рік, то абсолютне відхилення у 2022 році складає 0,21 (це становить 50% зносу за чотири роки), тобто основні виробничі фонди не оновлюються.

Таблиця 2.6 - Ефективність використання основних фондів

	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт зносу	0,24	0,30	0,38	0,45
Фондовіддача		0,29	0,29	0,29
Коефіцієнт придатності	0,76	0,70	0,62	0,55

Коефіцієнт придатності є оберненим значенням коефіцієнта зносу. Коефіцієнт придатності вказує на те, яка частина основних виробничих фондів ще може бути використана для виробництва, або, іншими словами, яка частина фондів ще залишається в дії. Показник фондівдачі у товаристві незмінний (0,29).

Ліквідність підприємства визначає його здатність вчасно виплачувати свої зобов'язання і виконувати фінансові зобов'язання. Аналіз ліквідності може включати в себе ряд показників, які допомагають оцінити фінансовий стан підприємства з точки зору його здатності виконувати поточні зобов'язання.

Таблиця 2.7 - Показники ліквідності та платоспроможності

	2019	2020	2021	2022
К-ент покриття загальний	1,6	2,2	1,7	1,7
К-ент покриття проміжн.	0,8	0,8	0,9	0,5
К-ент платоспроможності	138,9	161,8	254,2	266,0

Коефіцієнт покриття визначає здатність підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок прибутку:

$$\text{Коефіцієнт покриття} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сума платежів по процентах}}$$

Зазвичай значення коефіцієнта покриття більше одиниці свідчить про те, що підприємство може покрити свої процентні зобов'язання. Коефіцієнт покриття загальний в 2020 році сягав позначки 2,2, свідчить про досить високий рівень фінансової стійкості та здатності погашати процентні платежі. Це є дуже позитивним сигналом для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Платоспроможність є важливим аспектом фінансової стійкості підприємства і є важливим показником для кредиторів, постачальників та інших зацікавлених сторін.

Оцінка платоспроможності включає в себе аналіз ліквідності, тобто здатності підприємства перетворювати свої активи в готівку або еквіваленти готівки. Ліквідність може бути виміряна за допомогою різних коефіцієнтів (наприклад, поточний коефіцієнт, коефіцієнт швидкого зносу тощо).

Забезпечення високого рівня платоспроможності є важливою умовою для забезпечення стійкості та успішності діяльності підприємства в умовах ринкової конкуренції.

Як бачимо в досліджуваній період грошей для погашення короткострокової заборгованості не вистачає. Хоча підприємство має змогу розрахуватись з поточними зобов'язаннями за рік. Але як бачимо кожний рік ситуація погіршується.

Фінансова стійкість підприємства – здатність зберігати рівноважну структуру активів і пасивів, гарантувати його поточну та перспективну платоспроможність, та привабливість в границях допустимого рівня фінансових ризиків (Таблиця 2.8).

Коефіцієнт автономії є важливим показником фінансової стійкості підприємства і вказує на його здатність профінансувати частину активів за рахунок власних ресурсів. Коефіцієнт автономії на рівні 54% свідчить про те, що більша половина активів фінансується власним капіталом компанії.

Це може бути позитивно оцінено, оскільки вказує на стійкість і незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, таких як кредити. Однак, як ви правильно зауважили, із зростанням фірми може збільшуватися потреба в додаткових коштах для фінансування розширення та нових проєктів.

Таблиця 2.8 - Показники фінансової стійкості (%)

	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	55	57	44	46
Коефіц. структури активів	25	28	21	20
Коефіц. фінансової залежності	45	43	56	54
Коефіц. поточної заборгованості	45	33	48	47
Коефіц. довгострокової фін. незалежності	55	67	52	53
Коеф. покриття заборгованості	1,20	1,31	0,77	0,85
Коеф. фін. ричага	0,83	0,76	1,29	1,17
Оборотність капіталу		0,94	0,81	0,70
Тривалість обороту капіталу		382,47	445,11	512,17
Період окупності власного капіталу		1,76	1,95	4,07
Ефект фін. ричага		0,21	0,32	0,147
Темпи росту власного капіталу		0,56	0,57	0,24

У таких випадках важливо зберігати баланс між внутрішніми та зовнішніми джерелами фінансування, щоб забезпечити платоспроможність і подальший розвиток підприємства. Раціональне управління фінансами, ефективне фінансове планування та аналіз можуть допомогти забезпечити оптимальну структуру фінансування для компанії.

Коефіцієнт фінансової залежності відображає, наскільки підприємство залежне від зовнішніх джерел фінансування, таких як позики та зобов'язання перед кредиторами. Коефіцієнт фінансової залежності розраховується як відношення боргових зобов'язань до власного капіталу.

Якщо коефіцієнт фінансової залежності зменшується в динаміці, це може свідчити про те, що підприємство стає менш залежним від зовнішніх джерел фінансування та більше розраховує на власні ресурси. Це може бути позитивно оцінено, оскільки менша фінансова залежність може зменшити ризик та витрати на обслуговування боргів.

Навпаки, якщо коефіцієнт фінансової залежності збільшується, це може вказувати на збільшення зовнішнього фінансування та, можливо, на більш високий рівень ризику для підприємства. Важливо зберігати баланс між внутрішнім та зовнішнім фінансуванням, щоб забезпечити стійкість та ефективність діяльності підприємства.

Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності вказує на те, в якій мірі підприємство полагоджується на власний капітал та довгострокові джерела фінансування для формування своїх активів.

Зростання коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності може свідчити про те, що підприємство активно використовує довгострокові джерела фінансування, такі як емісія акцій чи довгострокові позики, замість короткострокових позик або кредитів. Це може вказувати на більшу фінансову стабільність та незалежність від тимчасових фінансових труднощів.

Важливо продовжувати вивчення та аналіз фінансової структури, оскільки це допомагає забезпечити оптимальне фінансове управління та підтримує стійкість підприємства в умовах змінного бізнес-середовища.

Коефіцієнт заборгованості є одним з ключових фінансових показників, який використовується для визначення ступеня фінансового зобов'язання суб'єкта господарювання, або його здатності виплачувати борги.

Цей показник обчислюється як відношення загальної суми заборгованості (включаючи короткострокові та довгострокові зобов'язання) до певного показника, наприклад, власного капіталу або загальних активів.

Він може допомагати визначити ризик неплатоспроможності підприємства, його фінансову стійкість та ефективність управління фінансами.

Моніторинг та аналіз коефіцієнта заборгованості є важливою частиною фінансового менеджменту підприємства, оскільки це дозволяє уникати перевищення критичних рівнів боргового навантаження і підтримувати стійке фінансове положення.

Оборотність капіталу - це важливий показник, який вказує на ефективність використання власного капіталу підприємства у виробничому процесі. Його розраховують як відношення валового обороту (суми вироблених товарів та наданих послуг) до середньорічного обсягу власного капіталу.

Якщо оборотність капіталу зменшується, це може свідчити про те, що підприємство менше ефективно використовує свій власний капітал для генерації доходів.

Оборотність капіталу зменшується й на кінець періоду дослідження було вироблено товарів й надано послуг на суму 0,85 грн на кожен гривню залучених коштів. Ця негативна тенденція, викликана нестійкими доходами компанії.

Тривалість обороту капіталу є показником, який вказує на те, як швидко підприємство обертає свій капітал у виробничому процесі. Коефіцієнт оборотності капіталу може зменшуватися або зростати залежно від тривалості обороту капіталу. В даному товаристві була стабільно зростаючою. В 2022 році показник становить 512,17.

Період окупності власного капіталу є важливим показником, оскільки він вказує на те, за який період часу компанія може повернути власний капітал за умови підтримання поточного рівня прибутковості.

Період окупності збільшився майже вдвічі і становить 4 роки, це може свідчити про те, що компанія потребує значного часу для повернення власних інвестицій. Така ситуація може виникнути через різні фактори, такі

як низька рентабельність, повільний оборот активів або велика частка основного капіталу.

Ефект фінансового важеля вказує на здатність компанії збільшувати рентабельність власного капіталу за рахунок використання позикових коштів. Зниження вартості позикового капіталу порівняно з рентабельністю розміщеного капіталу дозволяє компанії отримувати більше прибутку на кожен долар власного капіталу, що використовується.

В нашому випадку показник ефекту фінансового важеля коливається від 0,15 до 0,32 протягом досліджуваного періоду. Навіть якщо ці значення є невеликими, важливо врахувати, що ефект фінансового важеля може бути впливовим, особливо в умовах, коли ставки за позиками низькі, а можливості для досягнення великої рентабельності на ринку високі.

Важливо також враховувати, що використання фінансового важеля також призводить до збільшення фінансових ризиків. Зміни в ставках за позиками чи непередбачувані ринкові умови можуть вплинути на фінансову стійкість компанії. Таким чином, управління ефектом фінансового важеля потребує ретельного аналізу ризиків та вигід від використання позикових коштів.

Позитивний ефект фінансового важеля, який полягає в тому, що банківська ставка нижча за прибутковість інвестицій, може сприяти збільшенню рентабельності власного капіталу. Однак, як ви правильно зауважили, цей ефект також супроводжується певним ризиком, особливо у випадках, коли рентабельність активів падає нижче ставки по кредиту.

Також важливо, що управління фінансовим важелем потребує уважного аналізу і балансування між збільшенням рентабельності та уникненням фінансового ризику. Дотримання певних умов, які ви визначили, таких як зростання власних оборотних коштів, темпів зростання власного капіталу, і відповідність темпів збільшення дебіторської та кредиторської

заборгованості, може сприяти забезпеченню фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу, свідчить про те, що власні кошти підприємства в основному використовуються для фінансування необоротних активів. Зазвичай, високий коефіцієнт маневреності вказує на те, що підприємство має достатньо гнучкості та можливості для реагування на зміни в економічному оточенні, в той час як низький коефіцієнт може свідчити про обмежену можливість підприємства адаптуватися до нових умов.

Якщо коефіцієнт маневреності власного капіталу є низьким, і фірма має проблеми із здатністю залучити додаткові кошти для вирішення цієї проблеми, це може вказувати на фінансові труднощі або недостатню ліквідність.

Висновки до розділу 2

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства потребує розроблення відповідного механізму, який включає в себе різноманітні компоненти. Серед них суттєві фінансові інтереси підприємства, організаційна структура та управлінський персонал, технічні та технологічні засоби управління, а також функції, принципи та методи управління. Особливу роль в цьому механізмі відіграють фінансові інструменти та критерії оцінки, які дозволяють ефективно визначати та контролювати фінансову стійкість підприємства. Такий комплексний підхід до управління фінансово-економічною безпекою дозволяє забезпечити ефективність та стабільність фінансових процесів на підприємстві.

Основні стратегічні завдання компанії включають в себе наступні аспекти:

- постійне збільшення обсягів виробництва;
- зміцнення впливу на регіональному рівні;
- досягнення провідних позицій в галузі сільського господарства;
- посилення ринкової позиції в галузі надання послуг населенню;
- вдосконалення системи управління ризиками.

Для оптимального функціонування системи економічної безпеки необхідно враховувати два ключові аспекти. По-перше, ця система повинна бути адаптована та унікальна для кожного суб'єкта господарювання, враховуючи його специфічні особливості та умови. По-друге, ефективність забезпечення економічної безпеки підприємства і постійне підвищення її рівня можливі лише при умові якісної, інтегрованої та оперативної роботи всіх підрозділів підприємства.

Сільськогосподарські товаровиробники забезпечують фінансову безпеку в основному за рахунок власних коштів, інвестицій та державних дотацій. У сучасних умовах суб'єкти господарювання повинні спрямовувати свої першочергові зусилля на внутрішні фінансові ресурси, в той час як інші джерела виконують регулюючу та допоміжну роль у забезпеченні фінансової безпеки товаровиробників. Після дослідження механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства, особливостей його функціонування на сільськогосподарських підприємствах, можна виділити основні напрями для його вдосконалення. Ці напрями включають в себе покращення управління власними оборотними коштами, оптимізацію їх обсягів, забезпечення ліквідності балансу, прискорення оборотності активів та диверсифікацію виробництва.

Ключовим аспектом є розробка ефективної стратегії управління грошовими потоками, яка в певному відношенні залежить від організації оперативного фінансового планування. В сучасних умовах актуальним є

створення системи фінансового контролінгу на підприємстві. Ця система включає в себе визначення об'єкта контролінгу та його застосування, розробку системи кількісних стандартів контролю, створення системи моніторингу фінансових показників, а також формування системи алгоритмів дій для усунення відхилень.

3 ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Способи зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства

В умовах невизначеності та змін важливо мати чіткий план і систему управління, які дозволяють підприємствам адаптуватися до нових умов і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Деякі можливі заходи та стратегії для підприємств у таких умовах можуть включати:

- розвиток стратегії управління ризиками. Розробка ефективної стратегії управління ризиками дозволяє підприємствам передбачати та вирішувати можливі проблеми, пов'язані з економічною та політичною нестабільністю;

- гнучкість та адаптація. Розробка гнучкої структури та культури підприємства, яка дозволяє швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі;

- постійний моніторинг та аналіз. Регулярний моніторинг економічних, політичних та соціокультурних тенденцій для своєчасного виявлення змін і адаптації стратегій;

- інновації та технологічний розвиток. Впровадження інновацій та використання новітніх технологій можуть забезпечити конкурентні переваги та сприяти стійкості;

- розвиток кадрів. Налагодження системи навчання та розвитку персоналу для забезпечення компетентності та адаптивності працівників.

Ці заходи допоможуть підприємствам зберегти фінансову стійкість та збільшити їх конкурентоспроможність в умовах невизначеності.

На поточному етапі економічного розвитку країни, в умовах фінансово-економічної нестабільності та складних трансформаційних процесів, умови господарювання вітчизняних підприємств стають вкрай складними. Ефективність їхньої діяльності переважно визначається станом фінансів, що

вимагає уважного вивчення питання забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Недостатня увага до проблем фінансової безпеки може призвести навіть при високій доходності бізнесу до того, що підприємство стане об'єктом ворожого поглинання та, з іншого боку, зріст темпів бізнесу спричинить більшу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і, можливо, втрату самостійності у прийнятті управлінських рішень.

Тому надзвичайно важливий глибокий аналіз системи фінансової безпеки підприємства, спрямований на визначення рівня безпеки, виявлення ризиків, деструктивних чинників та загроз, формування оптимальної фінансової стратегії підприємства з метою досягнення його стійкості як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді.

У другому розділі проводився аналіз фінансового стану та визначення безпечного рівня ТОВ «АГРОСЕРВІС», дав змогу виявити проблемні аспекти діяльності підприємства і зосередити увагу на заходах для їх мінімізації чи ліквідації. Досягнення прибутковості визначено як головне завдання для суб'єкта господарювання, що функціонує на комерційній основі. Збільшення прибутковості можливе за рахунок розширення обсягів продажу та оптимізації витрат.

Для збільшення обсягу продажу можна вживати такі заходи:

- активізація попиту на продукцію підприємства;
- розширення збутової мережі та виходження на нові ринки збуту;
- проведення комплексних маркетингових досліджень потенційних ринків збуту;
- вивчення можливостей впровадження наступальної маркетингової політики;
- розробка та випуск нових конкурентоспроможних видів продукції.

Для зменшення витрат виробництва можна вживати такі заходи:

- пошук постачальників, які пропонують вигідніші умови;
- оптимізація постійних та змінних витрат за рахунок ефективної економії;
- зменшення постійних витрат шляхом ліквідації надлишкових виробничих потужностей.

Визначення оптимальної потреби в оборотних коштах є завжди ключовим завданням для підприємства. Це дозволяє досягати прибутку з мінімальними витратами, що заплановано при конкретному обсязі виробництва. Недостатнє визначення обсягу оборотних коштів може спричинити нестійкість фінансового стану, перебої в виробничому процесі та, в результаті, зменшення обсягів виробництва та прибутку. З іншого боку, завищення рівня оборотних коштів може обмежити можливості підприємства в проведенні капітальних витрат на розширення виробництва.

В нових умовах господарювання велика увага приділяється раціональному та ефективному використанню оборотних коштів, зокрема грошових ресурсів. Це пояснюється тим, що наявність оптимального залишку грошових коштів є ключовим фактором для неперервності виробничого процесу. Таким чином, в сучасних умовах господарювання важливо забезпечити оптимізацію руху грошових коштів на кожному підприємстві.

Оптимізація руху високоліквідних оборотних коштів є процесом вибору оптимальних форм їх розподілу та використання на виробництві, враховуючи умови та особливості господарської діяльності.

На підприємстві досягнення маркетингових цілей здійснюється відділом збуту, який відповідає за продаж продукції через визначені канали розподілу. Проте важливо відзначити, що відсутність обґрунтованого стратегічного планування маркетингової діяльності може призвести до того, що цей структурний підрозділ не повністю охоплює необхідні комплексні

заходи з маркетингу, які є важливими для ефективного функціонування підприємства в умовах ринкової нестабільності. Таким чином, виникає потреба переглянути ефективність управління маркетингом на підприємстві, зокрема здійснити дослідження ринку, розробити рекламні заходи та визначити політику ціноутворення.

Для досягнення цієї мети був проведений SWOT-аналіз діяльності ТОВ «АГРОСЕРВІС» за таким алгоритмом: спочатку виявлено основні фактори макросередовища, які впливають на діяльність товариства. Ці фактори були розподілені за групами, надано оцінку та охарактеризовано їх вплив. В подальшому проведено аналіз внутрішнього середовища підприємства, можливостей та загроз макросередовища, здійснено пошук можливих варіантів їх вирішення. Виконано аналіз безпосереднього оточення підприємства, а також визначено ланцюги взаємозв'язку між можливостями та загрозами. На основі отриманих результатів була складена матриця SWOT, яка використовується для розробки маркетингової стратегії подальшої діяльності товариства. Матриця SWOT-аналізу представляє собою чотириквADRANTну таблицю, в якій розміщені чотири основні аспекти SWOT. Схематично, матриця SWOT продемонстрована на рисунку 3.1.

	Strengths (Сильні сторони)	Weaknesses (Слабкі сторони)
Opportunities (Можливості)		
Threats (Загрози)		

Рисунок 3.1 – Матриця SWOT

На основі аналізу макро- та мікросередовища ТОВ «АГРОСЕРВІС» була розроблена матриця SWOT-аналізу, яка представлена у вигляді таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Матриця SWOT-аналізу ТОВ «АГРОСЕРВІС»

<p style="text-align: center;">Зовнішнє середовище</p> <p style="text-align: center;">Внутрішнє середовище</p>	<p style="text-align: center;">Можливості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Додаткові інвестиції від стратегічних партнерів 2. Вихід на нові ринки або сегменти ринку 3. Можливості розширення виробництва, збуту 	<p style="text-align: center;">Загрози</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічна, політична та соціальна криза в країні 2. Високі податкові ставки 3. Зростання цін на сировину 4. Конкурентна боротьба 5. Скорочення доходів 6. Споживачів 7. Зниження курсу національної валюти, інфляційні процеси
<p style="text-align: center;">Сильні сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Одержання стабільного прибутку 2. Досконале володіння інноваційними технологіями, що забезпечує одержання продукції високої якості та зниження собівартості 3. Підвищується фондовіддача; зростає продуктивність праці 4. Висококваліфіковані спеціалісти 	<p style="text-align: center;">Поле СМ (21 бал)</p> <p>За рахунок впровадження нової маркетингової політики та політики стимулювання збуту планується зменшити наслідки невикористання елементів, спрямованих на стимулювання збуту серед кінцевих споживачів.</p>	<p style="text-align: center;">Поле СіЗ (30 балів)</p> <p>Впровадження сучасних технологій, підтримка високої якості і доступної ціни, а також залучення висококваліфікованих спеціалістів сприятимуть покращенню ефективності та конкурентоспроможності підприємства.</p>
<p style="text-align: center;">Слабкі сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність власної мережі для роздрібної торгівлі 2. Недосконала система мотиваційного менеджменту 3. Не використовується реклама 4. Неефективна робота відділу збуту та відсутність служби маркетингу 	<p style="text-align: center;">Поле СлМ (21 бал)</p> <p>Реструктуризація відділу збуту та введення служби маркетингу, а також оптимізація розподілу продукції через існуючі канали сприятимуть покращенню організаційної структури та ефективності діяльності підприємства.</p>	<p style="text-align: center;">Поле СлЗ (30 балів)</p> <p>Враховуючи можливі інфляційні процеси в Україні, рекомендується акцентувати увагу на використанні власних фінансових ресурсів для впровадження змін у структурі управління та технології виробництва. Це дозволить уникнути залежності від зовнішніх інвестицій і забезпечить більшу стійкість підприємства.</p>

Виявлено, що ТОВ «АГРОСЕРВІС» має значні переваги, такі як висока якість продукції та використання інноваційних технологій. Однак існують

слабкі сторони, такі як відсутність власної роздрібної торгівлі, недосконала система управління та неефективний розподіл продукції через існуючі канали розподілу, що обмежує можливості повного реалізації потенціалу підприємства.

Сукупна оцінка сильних сторін підприємства складає 13 балів, тоді як слабких сторін – 12 балів, вказуючи на наявність достатніх ресурсів для нейтралізації виявлених проблем.

В обставинах кризи в Україні існує значна кількість потенційних загроз, таких як тривалий військовий конфлікт, економічна нестабільність, ризик неконтрольованого зростання цін на ресурси, скорочення доходів населення, соціальна нестабільність та коливання курсу національної валюти. Всі ці фактори представляють суттєву небезпеку для стабільності функціонування підприємства. Однак важливо враховувати, що в цих викликах можна вбачати й можливості для розвитку ТОВ «АГРОСЕРВІС». Наприклад, розширення виробництва, оптимізація збутової політики, входження на нові сегменти ринку та використання передових технологій можуть стати стратегічними напрямками розвитку. Це не лише допоможе уникнути негативного впливу загроз, але й сприятиме підвищенню конкурентоздатності підприємства.

На основі результатів таблиці 3.1 можна визначити, що найвищу кількість балів отримали поля СЛМ (слабкі сторони на можливості) та СЛЗ (слабкі сторони на загрози).

Стратегію управління маркетингом в товаристві рекомендовано розпочати з усунення слабких сторін, нарощування сильних сторін, використання можливостей та нейтралізації за рахунок потенціалу підприємства загроз. Це дозволить підприємству оптимізувати свою діяльність, підвищити конкурентоспроможність і досягти стійкого розвитку в умовах ринкової нестабільності.

SWOT-аналіз ТОВ «АГРОСЕРВІС» вказав на певні сильні та слабкі сторони компанії, а також можливості та загрози у зовнішньому середовищі. На підставі цього аналізу була розроблена стратегія управління маркетинговою діяльністю. Давайте розглянемо кожен з запропонованих завдань згідно стратегії:

а) Управління маркетингом:

– реорганізація відділу збуту в службу маркетингу: Це може допомогти покращити ефективність маркетингової системи, зосередивши увагу на дослідженні ринкового середовища та оптимізованих каналах розподілу. Зміна фокусу з простого збуту на стратегічний маркетинг може сприяти вдосконаленню стратегій продажу;

– якісне дослідження ринкового середовища: Це важливий крок у розробці маркетингових стратегій. Аналіз ринкових тенденцій, конкурентів і потреб споживачів може визначити напрямки розвитку та покращення продуктів;

– розробка форм стимулювання збуту та цінової політики: Зосередження на формах стимулювання збуту та оптимізованих каналах розподілу може поліпшити результати продажу. Крім того, формування ефективної цінової політики важливо для конкурентоспроможності на ринку.

б) Удосконалення підсистеми менеджменту:

– посилення контролю якості продукції: Це може збільшити задоволеність клієнтів і підвищити репутацію компанії на ринку;

– покращення кадрової політики та добір висококваліфікованих спеціалістів: Налаштування ефективної команди в сфері маркетингу є ключовим чинником успіху;

– організація курсів підвищення кваліфікації для працівників: Своєчасне надання знань та навичок співробітникам може забезпечити їхню компетентність в змінюваному ринковому середовищі;

– покращання мотиваційного менеджменту персоналу: Забезпечення мотивації персоналу може позитивно вплинути на їхню продуктивність та відданість компанії.

Загальна стратегія включає в себе поєднання стратегій маркетингу та управління, спрямованих на покращення ефективності бізнесу та зміцнення конкурентних позицій на ринку.

Вирішення виявлених слабких сторін у виробничо-збутовій діяльності ТОВ «АГРОСЕРВІС» може виявитися критично важливим для загального успіху компанії. Зміцнення слабких сторін дозволить підприємству використовувати свої сильні сторони більш ефективно, а також бути готовим до ефективної реакції на загрози зовнішнього середовища.

3.2 Моделювання системи економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС»

Необхідність забезпечення економічної безпеки для аграрних підприємств у сучасних умовах, які характеризуються зростанням непередбачуваності та бурхливості в господарському середовищі, вимагає впровадження ефективних організаційних змін. Побудова моделі економічної безпеки стає актуальним завданням, оскільки це є ключовим чинником в реагуванні на виклики зовнішнього середовища та сприяє успішному функціонуванню економічної системи підприємства. Виділення фінансової складової як одного з основних елементів економічної безпеки засвідчується в літературних джерелах, де відзначається, що стабільність фінансового стану підприємства визначає його здатність до гнучкого реагування на зовнішні впливи та забезпечує стійкість його функціонування.

Особливу увагу слід звернути на визначення факторів та часткових показників фінансової безпеки, які відображають стан фінансової системи

підприємства та можуть бути використані для корекції його розвитку, якщо це необхідно. Вибір цих показників визначається необхідністю того, щоб всі вони разом відображали економічну безпеку підприємства. Впорядковані фактори економічної безпеки підприємства здійснено на основі експертного методу.

Зазначені показники факторів економічної безпеки підприємства включають:

- ліквідність;
- фінансова стійкість;
- рентабельність;
- ділова активність.

Для адекватних математичних моделей управління економічною безпекою необхідно враховувати фактори невизначеності, які пов'язані з особливостями функціонування підприємств в сучасних ринкових умовах. Вплив цих факторів ускладнює процес прийняття правильних та обґрунтованих рішень, що підкреслює практичну важливість обробки нечітких даних та використання нечітко-множинного підходу.

Розроблена багатофакторна нечітко-множинна модель для аналізу рівня економічної безпеки підприємства дозволяє обчислити інтегральний показник економічної безпеки на основі відповідної системи факторів, розподілених за нечіткими рівнями. Оцінка економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС» може бути проведена на основі значень узагальнених груп показників [23]:

$$I = fZ(Y_1, Y_2, Y_3, Y_4) \quad (3.1)$$

де Y_i - відповідна i -та група показників.

Кожне комплексне значення вказаних груп показників було обчислено за допомогою відповідних коефіцієнтів (рис. 3.2).

Назва групи	Назва показника	Позначення
Оцінка ліквідності активів (Y1)	Коефіцієнт покриття	X1
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	X2
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	X3
Оцінка фінансової стійкості (Y2)	Коефіцієнт фінансової стабільності	X4
	Коефіцієнт незалежності (автономії)	X5
	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	X6
Оцінка рентабельності (Y3)	Коефіцієнт рентабельності активів	X7
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	X8
	Коефіцієнт рентабельності діяльності	X9
	Коефіцієнт рентабельності продукції	X10
Оцінка ділової активності (Y4)	Коефіцієнт оборотності основних засобів	X11
	Коефіцієнт оборотності активів	X12
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	X13

Рисунок 3.2 - Групи показників економічної безпеки підприємства

Після цього виконувався розрахунок значимості факторів з використанням правила Фішберна. Отримані результати представлені в Таблиці 3.2.

Отримавши вагові коефіцієнти, був проведений розрахунок інтегральних показників для кожної групи коефіцієнтів (Y1-Y4) та загального інтегрального показника оцінки економічної безпеки.

Для кожного моменту часу проводився процес згортання показників в межах своїх груп:

$$A_i^l = \sum_{j=1}^N X_j^l r_{ij} \quad (3.1)$$

де l – нечіткий рівень відповідної групи показників, $l \in \{\text{«ДН»}; \text{«Н»}, \text{«СР»}; \text{«В»}\}$;

N – кількість показників відповідної групи;

X – показники відповідної групи;

r – ваги показників відповідної групи.

Таблиця 3.2 - Розрахунок вагових коефіцієнтів для груп показників

Назва групи	Вага групи	Коефіцієнт	Вага показника
Оцінка ліквідності активів	0,32	Коефіцієнт покриття Коефіцієнт швидкої ліквідності Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,107
Оцінка фінансової стійкості	0,24	Коефіцієнт фінансової стабільності Коефіцієнт незалежності (автономії) Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,080
Оцінка рентабельності	0,16	Коефіцієнт рентабельності активів Коефіцієнт рентабельності власного капіталу Коефіцієнт рентабельності діяльності Коефіцієнт рентабельності продукції	0,040
Оцінка ділової активності	0,08	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,027

Інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства розраховано відповідно до формули:

$$I = \sum_{j=1}^N X_j^l A_i^l * r_i \quad (3.2)$$

Динаміка змін кожного моменту часу за всіма групами інтегральних показників ТОВ «АГРОСЕРВІС» наочно представлена на рисунку 3.3.

Для оцінки інтегрального показника рівня економічної безпеки підприємства необхідно сформалізувати вигляд цього показника, тобто описати рівні, за якими буде проводитися комплексна оцінка рейтингу підприємства. Враховуючи типи фінансової стійкості, важливі для розгляду питань економічної безпеки підприємства, виділимо нечіткі підмножини [21]:

– економічна небезпека («ДН»). Підприємство характеризується як те, що має дуже низьку фінансову стійкість, перебуває на межі банкрутства.

Витрати перевищують оборотні кошти, існує високий ризик банкрутства за умови більших витрат та невеличких запасів;

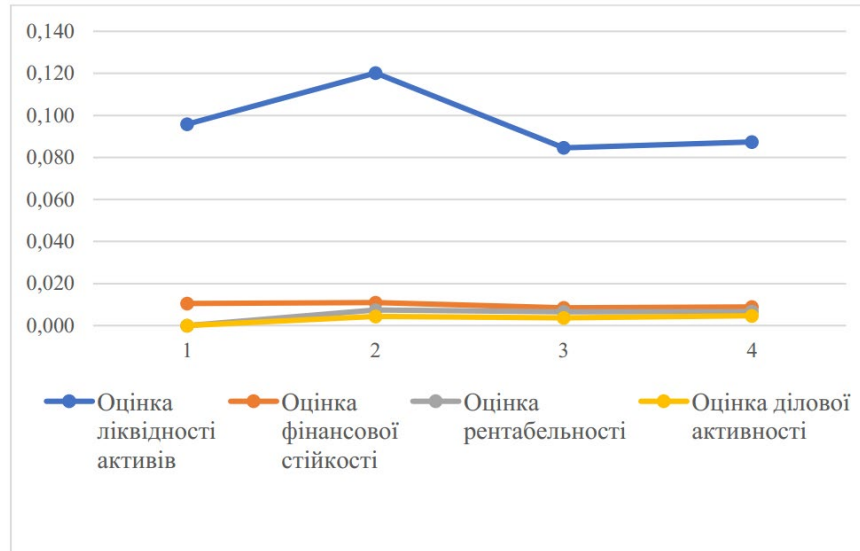

Рисунок 3.3 - Динаміка зміни інтегральних показників оцінки фінансового стану та економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС»

– хитлива економічна безпека («Н»). Порушення платоспроможності, але є можливість відновлення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок тимчасового залучення вільних джерел засобів в оборот підприємства;

– нормальна економічна безпека («СР»). Гарантує платоспроможність підприємства та середню фінансову стабільність;

– висока економічна безпека («В»). Підприємство характеризується високою фінансовою стабільністю та має значний запас конкурентоспроможності.

– абсолютна економічна безпека («ДВ»). Фінансовий стан підприємства є стабільним, і воно швидко розвивається. Характеризується досить високим рівнем платоспроможності порівняно з іншими підприємствами.

Класифікатор інтегрального показника оцінки рівня економічної безпеки за виділеними нечіткими рівнями представлений на рисунку 3.4.

Відповідно до класифікатора, який відображений на рисунку 3.4, можна визначити рівень економічної безпеки у динаміці ТОВ «АГРОСЕРВІС».

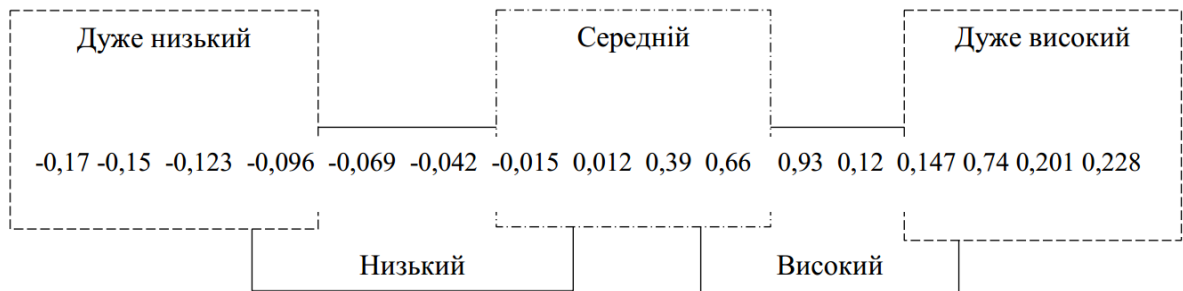

Рисунок 3.4 - Класифікація інтегрального показника оцінки рівня економічної безпеки підприємства

Таблиця 3.3 - Рівень економічної безпеки ТОВ «АГРОСЕРВІС»

Рік	Інтегральний показник оцінки	ЕБП Лінгвістична змінна
2019	0,106	Середній «СР»
2020	0,143	Середній «СР»
2021	0,103	Середній «СР»
2022	0,107	Середній «СР»

Отримані результати дослідження включають побудовану модель ідентифікації класу економічної безпеки підприємства на основі гібридних нечітких нейронних мереж. Ця модель дозволяє отримувати адекватні оцінки класу економічної безпеки в поточному та перспективному періодах, а також максимально швидко реагує на особливості нових даних завдяки властивості узагальнення.

Результати моделювання показують, що інтегральний показник економічної безпеки для ТОВ «АГРОСЕРВІС» коливався в межах середнього

рівня протягом досліджуваного періоду (2019-2022 рр.), демонструючи в цілому тільки середній рівень.

Аналіз оцінки чутливості моделі вказує на те, що найбільший вплив на економічну безпеку підприємства ТОВ «АГРОСЕРВІС» мають зміни рівнів рентабельності та ділової активності. Таким чином, у випадку необхідності поліпшення рівня економічної безпеки, слід звернути увагу на зміну коефіцієнтів, які визначають ці конкретні групи показників.

3.3 Економіко-математичне моделювання економічної безпеки підприємства в умовах їх інноваційного розвитку

Сучасні підприємства визнають продуктивність інновацій як визначальний чинник конкурентоспроможності. Інноваційний розвиток не лише сприяє процесу формування економічної безпеки підприємств, але й сприяє їх сталому розвитку. Незважаючи на важливість інновацій, багато підприємств стикаються з труднощами у зміцненні економічної безпеки, навіть при наявності нових можливостей, які пропонує глобалізація та нові технології, зокрема інформаційні та комунікаційні.

Економічна безпека підприємства відіграє важливу роль у його діяльності протягом тривалого періоду. Вивчення та аналіз фінансово-економічної діяльності підприємств, розширення сфери виробничої діяльності, пошук засобів для їх ефективної діяльності, а також знаходження джерел фінансування вимагають особливої уваги.

Сучасна фінансова підтримка сільського господарства переважно надається великим компаніям з позитивними економічними показниками. Умови для отримання кредитів, таких як BNP Paribas, Укрсиббанк, Райффайзен Банк Аваль, є привабливими, з терміном кредитування від 5 до 7

років та ставкою від 5%. Ці кредити поліпшують умови для великих та середніх підприємств.

Це підкреслює важливість ефективного управління економічною безпекою підприємств та фінансування інвестицій у науку та дослідження, а також підтримку інноваційної діяльності. Однак з огляду на зміни в середовищі інновацій важливо переглядати чинну систему правил та практики щодо інтелектуальної власності, щоб забезпечити стимулювання інновацій та доступ до знань. Деякі випадки зловживання контролем над правами інтелектуальної власності можуть перешкоджати конкуренції та справедливому використанню та поширенню технологій.

Однак для забезпечення економічної безпеки підприємств вимагається значна фінансова стійкість та усереднені підходи для підтримки їхньої діяльності. Дослідження економічної безпеки сільськогосподарських підприємств продовжується через специфікацію та оцінку обмежених функцій надходжень від виробництва різних видів продукції. Це включає регулювання рівня випуску з метою максимізації загального доходу від виробництва, враховуючи екзогенно визначені ціни на продукцію.

Максимізація доходів рідко використовується в емпіричних дослідженнях двоїстості, на відміну від популярності максимізації прибутку і мінімізації витрат. Однак існує кілька причин для використання припущення щодо максимізації доходів при дослідженні економічної безпеки сільського господарства.

По-перше, сільськогосподарські підприємства діють в умовах обмеженості природних, фінансових та управлінських ресурсів. Сільськогосподарські товаровиробники обмежені у гнучкості регулювання цих ресурсів у короткостроковій перспективі. Навіть з певною гнучкістю у переході між видами виробництва протягом року, сільськогосподарські підприємства зазнають обмежень у використанні своїх ресурсів.

Таке припущення дозволяє дослідникам враховувати складні умови та обмеження, з якими стикаються сільськогосподарські підприємства, щоб краще розуміти їхню економічну безпеку та динаміку управління ресурсами.

По-друге, причиною прогнозування максимізації доходу в сільськогосподарському виробництві є складний, поетапний процес прийняття рішень, необхідний для технічної та економічної ефективності при максимізації прибутку. Сільськогосподарські підприємства повинні коригувати та розподіляти обсяги як вхідних, так і вихідних даних у відповідь на відносні зміни цін для максимізації прибутку. Максимізація прибутку є математично складною проблемою оптимізації, тому дохід від виробництва виступає як ефективний показник, спрямовуючи виробничі рішення для забезпечення фінансового виживання, економічної безпеки та отримання прибутку.

Третя причина, що підтримує специфікацію двоїстої функції доходу для сільськогосподарських підприємств, стосується інформації про основні технології виробництва. Визначення функції доходу допомагає відповісти на питання про цінову-кількісну залежність та можливість трансформації між результатами, коли рівень вхідних даних фіксований. Еластичність цих вхідних даних не охоплює коригування вхідних величин, спричинених ціновими змінами.

Враховуючи ці причини, використання функції обмеженого доходу для сільськогосподарських підприємств визначає економічну безпеку та динаміку управління ресурсами, що дає можливість краще розуміти їхню ефективність та приймати ефективні рішення.

Виробнича функція в математичній формі може бути представлена як математичний вираз, який описує залежність між вихідною величиною (або вихідними величинами) та вхідними змінними. У випадку однієї вихідної змінної це може виглядати наступним чином:

$$Q = f(X_1, X_2, \dots, X_n),$$

де Q - вихідна змінна (виробництво, кількість продукції);

$X_1, X_2, \dots, X_n$ - вхідні змінні (фактори виробництва, такі як праця, капітал, сировина і т. д.);

f - функція, яка визначає залежність між вхідними та вихідною змінною.

Цей математичний вираз відображає, як виробництво (вихідна змінна) змінюється відносно різних значень вхідних змінних. Він є ключовою складовою для аналізу технічної ефективності та оптимізації виробничих процесів.

Технологія множинних вихідних величин може бути представлена за допомогою векторної виробничої функції. В загальному вигляді це виглядає так:

$$Q = f(X),$$

де Q - вектор множинних вихідних змінних;

X - вектор вхідних змінних;

$f(X)$ - функція, яка визначає залежність між вхідними та вихідними векторами.

Кожен компонент вектору Q представляє одну з вихідних змінних (наприклад, кількість одиниць продукції для кожного виду товару). Аналогічно, кожен компонент вектору X представляє одну з вхідних змінних (фактори виробництва).

Це є загальним підходом до моделювання технологічних взаємозв'язків у виробництві, коли існують багато різних продуктів або вихідних величин. Функція f може бути складною і враховувати вплив різних факторів на всі вихідні змінні одночасно.

В технології виробництва з численними вихідними змінними (множинними вихідними) ліва сторона рівняння зазвичай не є скаляром, і умови регулярності визначаються по-іншому.

Двосторонні моделі з використанням функцій витрат враховують оптимізацію багатопродуктових технологій виробництва. Якщо припускати, що виробники, в залежності від рівня випуску, реагують на зміну ринкової ціни на вході, регулюючи всі рівні введення для мінімізації виробничих витрат, то можна визначити функцію двоїстості витрат для основної технології виробництва, навіть у випадку декількох вихідних величин.

Виробничі операції зазвичай включають різні вхідні дані, які мають різні часові рамки регулювання. Багато з цих ресурсів, як правило, є капітальними або довговічними, і можуть бути кориговані лише протягом певних періодів часу, які перевищують звичайні виробничі цикли, завдяки їхній природі та великим інвестиційним потребам. Через ці обмеження виробники не можуть миттєво коригувати кількість вхідних ресурсів у відповідь на зміну ринкових цін, коли дані про виробництво повідомляються в часових інтервалах, коротших або рівних виробничим циклам, ці витрати стають фіксованими або обмеженими за своєю природою.

Для врахування фіксації деяких виробничих ресурсів, двоїсті цільові функції іноді вказуються в їх обмежених (або змінних) формах. Двоїсті функції обмежені у розглянутий термін через відсутність коригувань у фіксованих вхідних величинах, незважаючи на зміни їх цін. Двоїсті обмежені функції представляють собою проблеми короткострокової оптимізації, на відміну від довгострокових проблем, де всі фіксовані вхідні ресурси оптимально відрегульовані. Відповідно до цих специфікацій, виробники регулюють рівні змінних вхідних та вихідних величин залежно від заданих рівнів фіксованих вхідних величин. Фіксовані вхідні величини вважаються екзогенними в таких специфікаціях. Таким чином, на відміну від обробки змінних вхідних величин, кількості фіксованих вхідних величин, а не їхні

ціни, відображаються на правій стороні як пояснювальні змінні в двоїстих обмежених функціях витрат і прибутку. Отримані вхідні вимоги та вихідні поставки, отримані з цих двох функцій, є умовними за рівнями фіксованих входів.

Еластичність цін та попиту, а також еластичність заміщення та трансформації між вхідними та вихідними величинами, визначаються для кожної з трьох формулювань моделі, що базуються на двоїстості. У двоїстому аналізі витрат, ці еластичності є чистими заходами, оскільки вони не мають коригувань рівня випуску. Аналогічним чином, еластичність, визначена для двоїстої функції доходу, є вираженою від коригувань на рівні вхідних величин. Еластичність, визначена у випадку двоїстої функції прибутку, - це валові заходи, що показують комбіновані наслідки коригувань як вхідних, так і вихідних даних. Нарешті, для випадків, коли деякі виробничі фактори зафіксовані під час звичайних виробничих циклів, визначаються обмежені двоїсті цільові функції.

Результати оцінки, отримані з нормованих функцій квадратичного доходу для українських сільськогосподарських підприємств, відкривають деякі важливі уявлення про емпіричну застосовність підходу двоїстості. По-перше, сильна статистична значущість результатів для обох функціональних форм свідчить про те, що в короткостроковій перспективі сільськогосподарські підприємства пропонують максимум доходів від виробництва для даних виробничих ресурсів. Важливим є те, що умова регулярності опуклості задовольняється оціненою системою постачання, що впливає з нормованої квадратичної функції доходу. Оцінена система розподілу доходів відображає відсутність відповідності між статистичною придатністю та економічною значимістю. Звідси впливає, що хороша статистична придатність в економетричній оцінці не обов'язково означає, що розрахункова модель свідомо зображує раціональну економічну поведінку.

Отримана система частки доходів на початку виглядає привабливо, з високим відсотком значних коефіцієнтів, високою статистичною значущістю більшості змінних цін та наявністю позитивних коефіцієнтів власних цін. Однак розрахункова модель не відповідає умовам опуклості та монотонності на значній частині вибірки даних. Крім того, оцінки власних цін на еластичність є негативними для всіх поставок продукції. Це свідчить про те, що криві пропозиції для широкого спектру продуктів є низхідними, а не висхідними, як передбачено економічною теорією. Хоча невеликі частки доходу для значної кількості спостережень можуть додати свій внесок у цей результат через характер даних, проте основною причиною є величини позитивних оцінок власного цінового коефіцієнта.

Отримані висновки щодо еластичності цін і трансформацій мають значущі наслідки для вітчизняних сільськогосподарських підприємств у контексті розробки політики та управління економічною безпекою. Низькі значення власних та перехресних цінових еластичностей постачання продукції та невизначеність більшості еластичності цін і трансформацій свідчать про те, що в короткостроковій перспективі важко впливати на постачання продукції через цінові втручання.

Це означає, що сільськогосподарські товаровиробники, як правило, не можуть використовувати сприятливі цінові рухи або пом'якшити втрати, спричинені не вигідними цінами, в короткостроковій перспективі. Враховуючи велику розбіжність цін на продукцію, особливо внаслідок коливань обмінних курсів, ці економічні умови можуть суттєво впливати на річне виживання (економічну безпеку) та/або прибутковість фінансово-господарських операцій сільськогосподарських підприємств.

Отже, управління ризиками, які виникають внаслідок коливань валютних курсів або ринкових цін, шляхом впровадження стратегій, таких як хеджування та форвардне контрагування, має вирішальне значення для поліпшення життєздатності сільськогосподарського виробництва в Україні та

забезпечення економічної безпеки вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

3.4 Структурно-логічна схема результатів досліджень

На основі результатів дослідження було виявлено необхідність удосконалення системи моделювання процесу формування економічної безпеки підприємств, зокрема сільськогосподарських, у контексті їх інноваційного розвитку.

Враховуючи ці фактори, важливо впроваджувати стратегії управління ризиками, такі як хеджування та форвардне контрахтування, для зменшення впливу коливань ринкових цін та обмінних курсів. Це є ключовим аспектом для покращення стійкості та економічної безпеки вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

На рисунку 3.5 наведена структурно-логічна схема результатів дослідження.

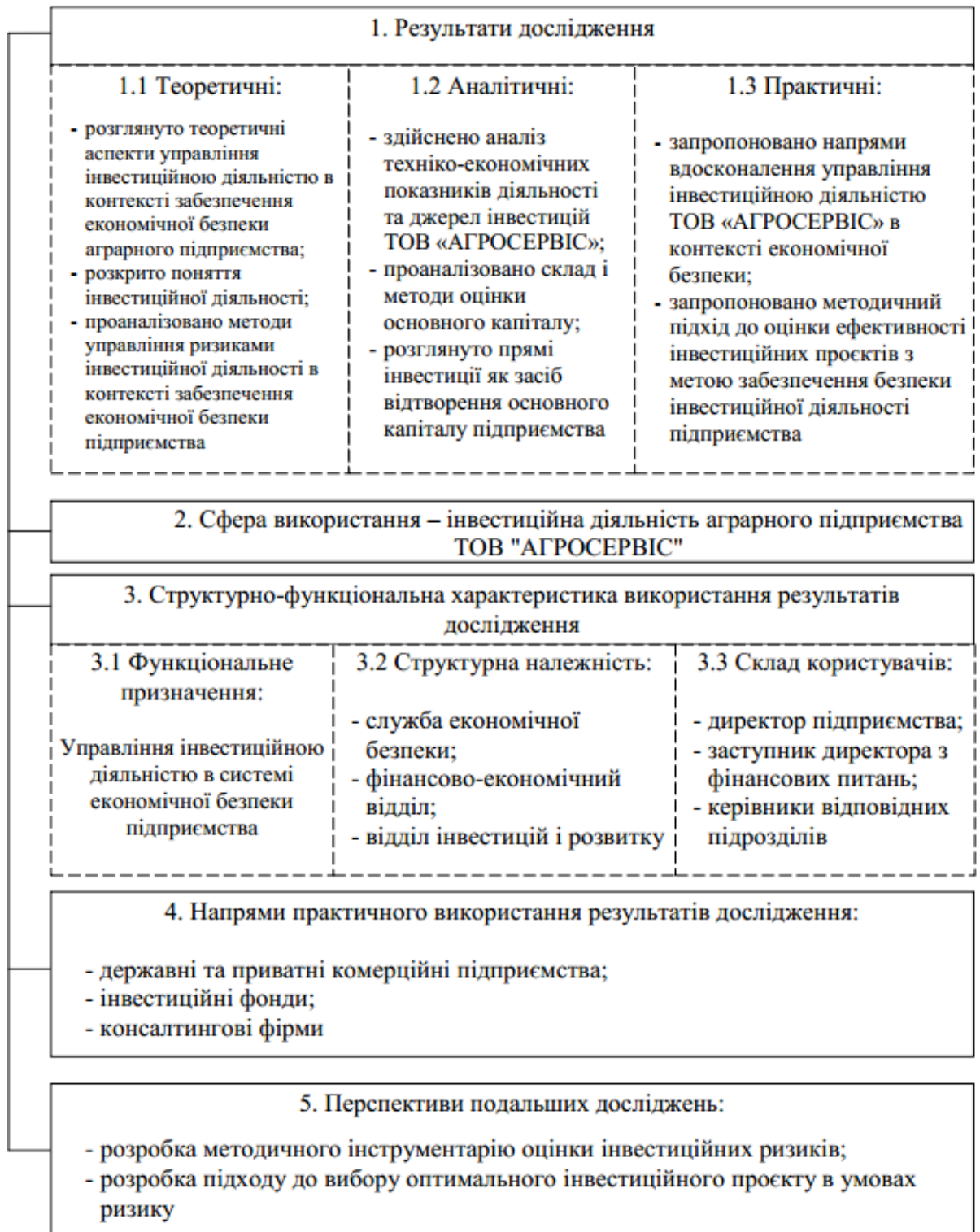

Рисунок 3.5 - Структурно-логічна схема результатів досліджень

Висновки до 3 розділу

Результатом проведеного дослідження є виявлення шляхів удосконалення системи моделювання процесу формування економічної безпеки підприємств в умовах їх інноваційного розвитку. З метою поліпшення діагностики та прогнозування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, у даному дослідженні були розглянуті три загальноприйняті моделі формування двоїстих моделей для вивчення технологій виробництва з кількома вхідними величинами, що складаються з декількох вихідних величин.

Визначено виробничі проблеми, такі як мінімізація витрат, максимізація доходів та максимізація прибутку, які були сформульовані як двоїсті функції вартості, доходу або прибутку. Ці функції представляють собою проблеми оптимізації і визначені у загальних формах як функції цін та/або кількості ресурсів. Крім того, був наданий набір теоретичних умов регулярності, а їх економічна інтерпретація була визначена для кожної з трьох двоїстих цільових функцій.

З'ясовано, що використання ресурсів та підвищення економічної стійкості підприємства в сучасних умовах значною мірою залежать від фінансового потенціалу підприємства, його наявності, ефективного використання та постійного вдосконалення. Слід зазначити, що однією з особливостей нестійкого функціонування підприємств у сучасних умовах є наявність кількісних, якісних та структурних недосконалостей у фінансовому потенціалі господарюючих суб'єктів. Ця ситуація виникла через значні втрати ресурсів під час проведення реформ та складні фінансові умови, що впливають на фінансове становище підприємств.

Доведено, що сучасні технології управління фінансовою діяльністю вимагають впровадження системи моніторингу та контролю за процесами формування та використання фінансового потенціалу. Ця система дозволяє оперативно виявляти відхилення від запланованих параметрів економічного розвитку та своєчасно вносити необхідні корективи. Без успішної реалізації цього завдання ускладнено забезпечити ефективність функціонування всього економічного механізму.

ВИСНОВКИ

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства вимагає вироблення комплексного механізму, включаючи фінансові інтереси, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку, технологію, функції, принципи і методи управління, фінансові інструменти та критерії оцінки. Система економічної безпеки підприємства виступає важливим компонентом у забезпеченні його стійкості та відповідності статутним цілям.

Недооцінка та відсутність цілеспрямованого управління економічною безпекою може призвести до послаблення захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз, що актуалізується через активізацію потенційних небезпек у діяльності підприємства.

Ефективність системи економічної безпеки визначається унікальністю для кожного підприємства та потребою у комплексному, інтегрованому та оперативному підході всіх підрозділів. Безпека підприємства включає заходи захисту від конкуренції, протиправної діяльності та здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам для збереження стабільності та розвитку.

У світовому досвіді дієвими інструментами забезпечення економічної безпеки є вдосконалення законодавчої бази, систематичні заходи з профілактики загроз, реалізація ефективної кадрової політики та використання інновацій у всіх аспектах діяльності підприємства.

Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств ґрунтується в основному на власних коштах, інвестиціях та державних дотаціях. Однак, у сучасних умовах підприємствам важливо рахувати на внутрішні фінансові ресурси, здійснювати раціональне використання персоналу та диверсифікувати виробництво.

Удосконалення фінансової стійкості підприємства передбачає оптимізацію використання власних оборотних коштів, збереження

ліквідності балансу та прискорення оборотності активів. Розробка ефективної політики управління грошовими потоками та створення системи фінансового контролінгу також вважаються важливими аспектами забезпечення фінансової безпеки підприємства.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Ілляшенко С.М. Складові економічної безпеки підприємства та підходи до їх оцінки. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. №3. С. 12-19.
2. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. №8. С.10-12.
3. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. 784 с.
4. Гукова А.В., Анікіна І.Д. Роль фінансової безпеки перед прийняття в системі його економічної безпеки. *Освіта та суспільство*. 2006. № 3. С. 98-102.
5. Про основи національної безпеки України: Закон України від 21.06.2018р. № 2469-VIII: станом на 08.07.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 01.10.2023р.).
6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К.: КНТЕУ, 2001. 308 с.
7. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. Львів, 2011. 380 с.
8. Журавель М. Ю., Полозова Т. В., Стороженко О. В. Ключові задачі економічної безпеки підприємства. *Вісник ХНАУ. Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки»*. Х.: ХНАУ, 2014. № 7. С. 105-112.
9. Майстро Р. Г., Полозова Т. В. Напрями вдосконалення державного регулювання економічної безпеки України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 1(12). С. 46-50.
10. Міщук Г. Ю., Джигар Т. М., Шишкіна О. О. Економічний аналіз: навч. посіб. Рівне: Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування (НУВГП), 2017. 155 с.

11. Азарова Т. В. Аналіз підходів щодо оцінення рівня економічної безпеки підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2016. Т. 21, Вип. 4. С. 78-81.
12. Тищенко В. В., Тищенко О. І. Оцінка фінансового стану підприємств в контексті економічної безпеки. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21, Вип. 6. С. 196-201.
13. Рудніченко Є. М., Гавловська Н. І., Гавловська В. І. Деталізація загроз безпекового середовища та аналіз існуючих підходів до оцінювання економічної безпеки підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 5(1). С. 283-288.
14. Бахчиванжи Л.А., Павлова О.Ю. Диверсифікація діяльності аграрних підприємств як стратегія управління соціально-економічним розвитком. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. № 6. 2013. С. 84 –91.
15. Коваленко, О. В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_028.pdf.
16. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.00.04, Київ, 2007. 24 с.
17. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук: 21.04.02, Київ, 2010. 39 с.
18. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г. О. Андрощук, І. Б. Жилиєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. К: Парламентське видавництво, 2009. 632 с.
19. Зацеркляний М.М., Мельников О.Ф. Основи економічної безпеки : навчальний посібник. К.: КНТ, 2009. 337

20. Ілляшенко О.В. Механізм функціонування системи економічної безпеки підприємства: підхід до побудови. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2014. № 26(1). С. 160-168.
21. Кулаженко В.В. Система моніторингу економічної безпеки як чинник формування його конкурентоспроможності. *Ефективна економіка*. 2016. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5127>
22. Полозова Т.В., Колупаєва І.В. Аналіз міжнародних рейтингів України в контексті забезпечення економічної безпеки. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 1-2 (95-96). С. 103-113.
23. Лебедченко В.В., Романенков Ю.О., Ревенко Д.С. Механізм формування стратегічного розвитку регіону в параметрах економічної безпеки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 60. Ч. 2. С. 40-44.
24. Polozova T., Stepanenko S., Murzabulatova O., Ponomarov S. Specific of the creation and functioning of the financial and economic security system of business entities. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том. 8. № 3. С. 70-77.
25. Драгун А.О. Аналіз підходів до оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2021. Вип. 6. С. 136-143.
26. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: Монографія. К.: Книжкове вид-во НАУ. 2007. 436 с.
27. Бельтюков Є.А., Некрасова Л.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 12. С. 6 – 13.
28. Пилипенко Н.М., А.І.Кліпун Особливості оцінки економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *International Scientific Journal*. 2018. №1.
29. Рзаєва Т. Г., Пастух О. В. Індикатори оцінки та забезпечення рівня економічної безпеки підприємства відповідно до аналітичних потреб.

Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 5. С. 78-81.

30. Вахлакова В. В. Оцінювання фінансової складової економічної безпеки підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2017. № 5. С. 190-198.

31. Корецька О. В. Сучасні підходи до оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств. *Бізнес-навігатор.* 2018. Вип. 1-1. С. 136-139.

32. Меліхова Т. О. Узагальнення існуючих методик оцінки рівня фінансової безпеки як основного елемента економічної безпеки підприємства. *Бізнес-навігатор.* 2018. Вип. 1-1. С. 153-158.

33. Толстова А. В., Хоменко К. В. Методика оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2018. № 63. С. 187-195.

34. Козлова В. Я. Сучасні методи оцінки економічної безпеки підприємства. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки.* 2018. Вип. 35. С. 96-100.

35. Гордієнко Н. І., Азарова Т. В. Особливості оцінки та забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2019. Вип. 2(1). С. 87-93.

36. Фісуненко П. А., Акімова С. М. Перспективи подальшого вдосконалення підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. *Економічний простір.* 2018. № 138. С. 214-222.

37. Сосновська О. О. Методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємств зв'язку. *Облік і фінанси.* 2019. № 1. С. 168-176.

38. Акімова Л. М. Аналіз стану економічної безпеки за суб'єктивними оцінками експертів. *Публічне адміністрування: теорія та практика.* 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2018_2_7.

39. Патарідзе-Вишинська М. Економічне моделювання оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки*. 2019. № 1. С. 75-80.

40. Тютченко С. М. Групування методів оцінки економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 21-25.

41. Шафроненко Є.О. Використання цифрових технологій у створенні розумних міст. Матеріали 27-го Міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка і молодь у XXI столітті». Т. 8. Харків: ХНУРЕ. 2023. с. 105-106.

42. Романенков Ю.А., Шафроненко Є.О. Теоретичні аспекти оцінки рівня економічної безпеки підприємства. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта»*. Харків: ХНУРЕ. 2023. с.167-170.

43. Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою» / Упоряд. Т.В. Полозова, І.В. Колупаєва, В.В. Кирій, С.В. Гришко, Н.В. Довгопол, О.В. Мурзабулатова, І.А. Шейко. Електронне видання. Харків: ХНУРЕ, 2023. 57 с.

44. Методичні вказівки до оформлення контрольних, курсових та кваліфікаційних робіт (проєктів) для здобувачів усіх форм навчання спеціальностей 051 Економіка та 073 Менеджмент / Упоряд.: Т.В. Полозова, І.В. Колупаєва, Н.В. Довгопол, І.А. Шейко, І.Б. Прібильнова. Харків: ХНУРЕ, 2021. 26 с.